

UDK 811.111'243'367.4
Izvorni znanstveni članak
Primljen 06.04. 2006.
Prihvaćen za tisak 08.11. 2006.

Renata Geld

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za anglistiku

Strateško konstruiranje značenja engleskih fraznih glagola

Cilj je ovoga rada iznijeti i opisati rezultate istraživanja *strateške konceptualizacije* kod 120 ispitanika kojima je drugi jezik engleski te pokazati koliko su kognitivne strategije u procesu učenja drugog jezika preslika općih kognitivnih sposobnosti prisutnih u prvom jeziku (L1)¹, a opisanih u radovima kognitivnolingvističkog usmjerenja. Strateška se konceptualizacija odnosi na *konstruiranje značenja*² u drugom jeziku, dakle na dinamično predočavanje i shvaćanje jezičnog značenja koje je uvjetovano ljudskom sposobnošću da se objektivno ista situacija vidi, tj. shvati na različite načine. Dinamičnost i subjektivnost jezičnog značenja te nedjeljivost jezika od ostalih kognitivnih sustava osnovne su pretpostavke ovoga rada.

Iz navedenog cilja proizlazi nužnost opisa temeljne prirode povezanosti usvajanja prvog i drugog jezika te značenja kao kognitivne pojavnosti koja je znanstveno istraživa i čija je struktura i organizacija opisiva. Pretpostavka je da se uvidom u procese učenja i shvaćanja jezičnog značenja može dokazati povezanost kognitivnih strategija³ opisanih u okviru teorije usvajanja drugog jezika s općim

¹ Prvi se jezik odnosi na materinski jezik ili prvi usvojeni jezik. U višejezičnim sredinama prvim se jezikom često smatra onaj koji pojedinac najradije i najlakše koristi.

² Konstruiranje značenja prijevod je Langackerovog termina *construal* (Langacker 1987) koji označava sposobnost da se objektivno ista situacija vidi na različite načine. Prijevod termina kao konstruiranje značenja uključuje predočavanje kao dinamičan proces razumijevanja i izgradnje značenja (prijevod R.G.).

³ Navedene kognitivne strategije, opisane i definirane u okviru teorije usvajanja drugog jezika

kognitivnim sposobnostima prisutnim u usvajanju prvoga jezika.

Ključne riječi: konstruiranje značenja; strateško konstruiranje značenja; frazni glagoli; drugi jezik.

1. Kognitivno procesiranje u drugom jeziku

Zanimanje za strategije učenja kao specifične kognitivne procese javlja se kao reakcija na tradiciju u kojoj su lingvistika, tj. njezina primjena, i kognitivna psihologija razvijale odvojene paradigme za istraživanje procesa usvajanja jezika (O'Malley i Chamot 1990: 16). Iako se jezik povezivao s kognicijom, ta je veza temeljena na istraživanju kognitivnih čimbenika poput inteligencije, memorije, kognitivnih stilova te raznih drugih "predispozicija" za učenje jezika. Kognitivni procesi koji su sustavno zanemarivani jesu *strategije učenja*. Weinstein i Mayer (1986: 315) definiraju ih kao "behaviours and thoughts that a learner engages in during learning that are intended to influence the learner's encoding process".

U teoriji usvajanja drugog jezika, strategije učenja najčešće se dijele na kognitivne, metakognitivne i društveno-afektivne (O'Malley i Chamot 1990: 46), odnosno na izravne i neizravne (Oxford 1990: 17-21). Kognitivne strategije opisane u okviru teorije o usvajanju drugog jezika nazvat ćemo *kognitivnim strategijama* u širem smislu. Razlog je tomu cilj ovoga rada, a to je uže definiranje kognitivnih strategija koje proizlazi iz primjene kognitivnolingvističkog opisa jezika u istraživanju usvajanja drugog jezika. Kao ilustraciju kognitivnih strategija u širem smislu, navest ćemo nekoliko strategija prema O'Malley i Chamot (1990: 119-120):

- 1) grupiranje (klasifikacija riječi, terminologije ili koncepata prema njihovim sintaktičkim i semantičkim obilježjima)
- 2) predočavanje

(engl. *second language acquisition, SLA*), u nastavku ćemo rada preimenovati u *kognitivne strategije u širem smislu*. Kognitivne strategije čiji su opis i definicija rezultat istraživanja na kojem se temelji ovaj rad, nazvat ćemo *kognitivnim strategijama u užem smislu*.

- 3) razrada (povezivanje nove informacije s već usvojenim znanjem, međusobno povezivanje novih informacija ili stvaranje osobnih asocijacija vezanih uz novu informaciju)
- 4) transfer (uporaba ranije usvojenog jezičnog znanja ili vještina u razumijevanju ili korištenju drugog jezika)
- 5) pogađanje i zaključivanje (uporaba dostupnih informacija u tekstu kako bi se pogodila značenja novih jezičnih elemenata, predvidjeli određeni rezultati te nadomjestili elementi koji nedostaju)
- 6) preoblikovanje (strukturiranje poznatih elemenata na novi način).

Kao što se vidi iz ponuđenih primjera, opis kognitivnih strategija prilično je općenit te nam dopušta razradu i proširenja s obzirom:

- 1) na vrstu jezičnog zadatka s kojim se susrećemo u procesu usvajanja jezika
- 2) na kognitivnolingvistički opis konceptualne strukture, odnosno kognitivnih procesa kao vidova konstruiranja značenja.

Dakle, postojeća klasifikacija uopćenih kognitivnih strategija u usvajanju drugog jezika poslužit će nam kao osnova koju je moguće razraditi s obzirom na kognitivne sposobnosti kao sastavni dio konceptualizacije. Kao što je već spomenuto, cilj nam je istražiti koliko i kako opći kognitivni procesi koje vezujemo za usvajanje i razumijevanje prvog jezika zrcale ono što ćemo nazvati *strateško konstruiranje značenja*⁴ u procesu učenja⁵ drugog jezika.

Opisujući semantičku strukturu jezika, Langacker (1987: 194) napominje:

Meaning is not objectively given, but constructed, even for expressions pertaining to objective reality. We therefore cannot account for meaning by describing objective reality, but only by describing the cognitive routines that constitute a person's understanding of it. The subject matter of semantic analysis is human conceptualization, and the structures of concern are those that a person imposes on his mental experience through active cognitive processing.

⁴ *Strateško konstruiranje značenja* uvodimo kao novi termin koji se odnosi na konstruiranje značenja pri učenju drugog jezika.

⁵ Pojmovi usvajanje i učenje koristit će se u istome značenju. Istraživanje na kojem se temelji ovaj rad pretpostavlja da su usvajanje i učenje dva vida istoga procesa uslijed nedjeljivosti jezika od ostalih kognitivnih procesa, odnosno njegove nedomularnosti, i iskustva kao temeljnog čimbenika u usvajanju jezika.

Navedena tvrdnja uključuje činjenicu da se svako umno iskustvo strukturira s obzirom na prethodno iskustvo. *Strateško konstruiranje značenja*, dakle konstruiranje značenja pri usvajanju drugog jezika, također pretpostavlja aktivno kognitivno procesiranje, ali s dvjema ključnim razlikama:

- 1) iskustvo je obogaćeno znanjem prvog jezika
- 2) kognitivno je procesiranje često pod utjecajem svjesno aktiviranih procesa koji su dio kognitivnog potencijala govornika/učenika.

Druga navedena razlika vezana je uz općeniti problem definiranja *strateškog* ponašanja (usp. Bialystok 1990: 9). Sažimajući analize koje nude tri teorije koje se bave općim kognitivnim strategijama u rješavanju problema, Bialystok naglašava da je jedan od zajedničkih zaključaka taj da su kognitivne strategije u rješavanju problema središnji elementi kognitivnog procesiranja, a ne “ukrasna” alternativa koja ulazi u igru samo pod izvanrednim okolnostima. Kognitivne su strategije, jednostavno rečeno, jedna od stalno prisutnih sastavnica općeg znanja te se definiraju s obzirom na dva ključna elementa: problem koji se treba riješiti i osobine onoga tko rješava problem.

Kognitivnolingvističko shvaćanje jezičnog značenja te navedeno shvaćenje općih kognitivnih strategija u rješavanju problema poslužit će nam kao temelj nove definicije kognitivnih strategija koje su prisutne u usvajanju drugog jezika. Navedene ćemo strategije nazvati *kognitivnim strategijama u užem smislu* ili *strateškim konstruiranjem značenja*. Definicija strateškog konstruiranja jezičnog značenja bila bi sljedeća:

Kognitivne strategije koje koristimo u usvajanju i razumijevanju drugog jezika (ili, skraćeno, strateško konstruiranje značenja), univerzalni su kognitivni potencijal realiziran kroz kognitivne sposobnosti koje pojedinac razvija tijekom života i koje su u stalnoj interakciji s (prvim) jezikom. Svako kognitivno procesiranje aktivirano drugim jezikom uključuje *stratešku konceptualizaciju* koja se oslanja na temeljne kognitivne sposobnosti te znanje o jeziku i svijetu.⁶

Navedena definicija smatra strategije sastavnim dijelom sustava znanja u kojem se njihova univerzalnost ne odnosi na istovjetnost strateške konceptualizacije, već na njihovu prisutnost kao neizbježne sastavnice u *konstruiranju značenja* bez

⁶ Sintagma *znanje o jeziku i znanje o svijetu* preuzeta je iz knjige *Znanje o jeziku i znanje o svijetu, Semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku* (Žic-Fuchs 1991).

obzira na to koji L2 se usvaja. Naravno, univerzalnost strategija temelji se na pretpostavci o urođenim kognitivnim sposobnostima i njihovoj “komunikaciji” s jezikom.

Kognitivni procesi koji sudjeluju u izgradnji konceptualne strukture stalno prisutni su potencijal koji valja iskoristiti u smislenom učenju jezika. Vežu kognitivnolingvističkog pogleda na jezik i procesa učenja jezika Langacker (2001: 6) komentira na sljedeći način:

According to cognitive grammar, lexicon and grammar form a continuum, all elements of which are symbolic in nature. It follows that all grammatical elements are *meaningful*. For everyone but certain linguistic theorists, this is certainly a more attractive vision than the standard view of grammar as pointless drudgery arbitrarily imposed, hence very hard to learn. If this vision is correct – and by now I consider it essentially proven—it offers numerous pedagogical opportunities.

Činjenica da kognitivna gramatika tvrdi da je gramatička struktura gotovo u potpunosti providna (engl. *overt*) te da se ne može govoriti o dubinskoj i površinskoj strukturi, od ključne je važnosti u procesu učenja jezika. Opisujući osnovne pretpostavke o prirodi jezičnih struktura Langacker (1987: 27) zaključuje: “...things really are what they appear to be, provided we know how to interpret them properly”.

2. Strateško kontruiranje značenja – istraživanje

2.1. Cilj istraživanja

Cilj je istraživanja bio odrediti koliko su kognitivne strategije u užem smislu, dakle *strateško konstruiranje značenja* do kojeg dolazi u učenju drugog jezika, preslika općih kognitivnih sposobnosti prisutnih u konstruiranju značenja u prvom jeziku. Osim toga, cilj je bio istražiti kako navedene sposobnosti utječu na razumijevanje i konstruiranje značenja koje je nužno u smislenom učenju.

2.1.1. *Pretpostavke*

- 1) Uvidom u procese (smislenog) učenja i razumijevanja drugog jezika, može se dokazati da *strateško konstruiranje značenja* zrcali opće kognitivne sposobnosti.⁷
- 2) Uvidom u prirodu kognitivnih strategija u užem smislu, odnosno strateškog konstruiranja značenja, može se dokazati nedjeljivost jezika od ostalih kognitivnih procesa.
- 3) Strukturne specifičnosti drugoga jezika razumiju se i uče uz pomoć kognitivnih sposobnosti koje su sastavni dio *konstruiranja značenja* u prvom jeziku, a kognitivne strategije u užem smislu zrcale one kognitivne procese koji su relevantni kao vidovi konstruiranja značenja za određenu jezičnu strukturu jezika koji se usvaja.

2.2. *Metode ispitivanja*

2.2.1. *Ispitanici*

Cilj nam je bio naći odrasle i “iskusne” govornike/učenike jezika koji su u stanju opisati svoj pristup učenju. Svi su ispitanici trebali znati L2 u dovoljnoj mjeri da u potpunosti razumiju jezični materijal koji je sastavni dio istraživanja te da su u stanju dati odgovore na engleskom jeziku.

Odlučeno je da ispitanici budu studenti engleskog jezika treće i četvrte godine. Svi su ispitanici bili govornici engleskog kao L2. Razlikovali su se prema L1 (hrvatski ili španjolski). Uzorak se sastojao od ukupno 120 ispitanika: 76 studenata/studentica Filozofskog fakulteta Sveučiliša u Zagrebu, kojima je prvi jezik hrvatski, i 44 studenta/studentica sa Sveučilišta u Querétaru (UAQ, Universidad Autónoma de Querétaro, Meksiko)⁸ kojima je prvi jezik španjolski.

⁷ Kognitivnolingvistička literatura izjednačava *kognitivne sposobnosti* s kognitivnim procesima prisutnim u procesu konceptualizacije. Četiri su osnovne kognitivne sposobnosti su pažnja ili istaknutost, prosudba ili usporedba, perspektiva ili smještenost i konstitucija ili geštalt (Croft i Cruse 2004) (prijevod R.G.).

⁸ Iskreno se zahvaljujem svim studentima engleskog jezika na odgovorima i komentarima te kolegama koji su mi ustupili svoje sate nastave kako bih provela istraživanje. Osobito zahvaljujem profesoru Ricardu Maldonadu s UAQ-a. Profesoru sam Maldonadu zahvalna ne samo na podršci oko izvedbe istraživanja već i na pomoći u strukturiranju mnogih korisnih ideja.

Isključeni su studenti koji su u studijskom programu imali kolegij(e) koji obrađuju postavke kognitivne lingvistike.

2.2.2. Način ispitivanja

Ispitivanje je provedeno u akademskoj godini 2003./2004. s hrvatskim ispitanicima te godini 2004./2005. s meksičkim ispitanicima. Hrvatski su ispitanici ispitivani u trima skupinama od približno dvadeset pet ispitanika. Meksički su ispitanici ispitivani u dvjema skupinama od približno dvadeset ispitanika.

Ispitivanje se sastojalo od dvaju dijelova. Prvi se dio sastojao od ispunjavanja upitnika, a drugi je dio bio vrlo kratak razgovor vezan uz odgovore i objašnjenja ponuđena u upitniku. Za rješavanje upitnika ispitanici su imali na raspolaganju u prosjeku 1 sat i 15 minuta. Razgovor je trajao između dvije i pet minuta po ispitaniku, ovisno o detaljnosti i jasnoći pismenog odgovora. Razgovor je često dovodio do dodatnih pismenih odgovora.

Kako je u istraživanju strategija izuzetno važno ne usmjeravati ispitanike k načinima rješavanja određenog problema, upitnik se sastojao od prilično općenitih uputa i pitanja o tome kako bi ispitanici pristupili smislenom učenju priloženog jezičnog materijala. Jezični materijal korišten u istraživanju sastojao se od 16 engleskih fraznih⁹ glagola. Tri su ključne upute vezane za materijal:

- a) Ispitancima je rečeno da je cilj istraživanja ispitati na koji bi način pristupili smislenom učenju fraznih glagola te na koji način organiziraju i procesiraju ponuđene informacije.
- b) Rečeno im je da navedu sve što smatraju korisnim u procesu smislenog učenja te pokušaju opisati “što se događa u njihovim glavama”. Spomenuto im je da je dopušteno i crtanje.
- c) Rečeno im je da izaberu tek nekoliko glagola kako bi ilustrirali svoje “strategije” te da odgovore daju na engleskom jeziku.

⁹ Za potrebe ovoga rada fraznim ćemo glagolima nazivati složenice koje se sastoje od glagola kao leksičkog dijela te jednog (ili više) prijedloga ili priloga kao gramatičkog (ili topološkog) dijela.

2.2.3. Jezični materijal

Jezični se materijal sastojao od sljedećih glagola: *go in (for), pack away, put away, put in, put off, run away, rush out, speak out, take in, take off, take up, tell off, throw out, throw up, throw away and wrap up*. Za sve su glagole ponuđene definicije, bliskoznačnice te primjeri rečenica iz dvaju jednojezičnih rječnika. Izbor se jezičnog materijala temeljio na sljedećem:

1) Frazni su glagoli tradicionalno poučavani kao značenjski nedjeljiva struktura kod koje ključnu ulogu ima leksički element. Smisleno je poučavanje bilo ograničeno na grupiranje glagola prema istom leksičkom dijelu i to većinom kod glagola kretanja.

2) Višeznačnost su i složenost fraznih glagola uvijek predstavljale velik problem učenicima engleskog jezika.

3) Hrvatski i španjolski nemaju frazne glagole.

Izbor se navedenih glagola temeljio na sljedećem:

1) Svi leksički elementi trebali bi biti uporabno česti glagoli za koje se može pretpostaviti da su dobro poznati iskusnim govornicima/učenicima jezika.

2) Svi topološki elementi, dakle prijedlozi i prilozima, trebaju pripadati onima koji se najčešće pojavljuju kao sastavnice fraznih glagola. Prema *Oxfordovom rječniku fraznih glagola za učenike engleskog jezika*, najčešći topološki elementi jesu: *back, out, about, out of, in, over, up, around, into, of, round, with, down, off, through, at, for, on, to* i *away*.

3) Izabiru se frazni glagoli koji imaju isti leksički ili isti topološki (gramatički) element. Razlog je tomu ispitivanje uloge obaju elemenata strukture te uloge procesa kategorizacije prema obama elementima fraznih glagola.

4) Kako je svrha istražiti smisleno učenje, dva su leksička elementa, *take* i *put*, ponuđena s trima različitim prijedlozima/prilozima. Razlog je tomu činjenica da su upravo topološki elementi glagola odgovorni za izraženu shematičnost fraznih glagola te time izazov za smisleno učenje.

Valja ponoviti da je cilj istraživanja bio istražiti procese koji su sastavnice strateškog konstruiranja značenja. Činjenica da su određena značenja ponuđena u materijalu već sastavni dio sustava znanja ispitanika, nikako ne umanjuje značaj dobivenih rezultata. Naprotiv, činjenica da su značenja sastavnica fraznih

glagola, a i određeni broj značenja njihovih složenih struktura, u manjoj ili većoj mjeri usvojeni elementi jezičnog znanja ispitanika, omogućuje ispitanicima brži i izravniji pristup i opis procesa smislenog učenja i promišljanja jezičnog značenja. Kao što je već spomenuto, učenje uvidom rezultira znanjem koje je primjenjivo na nove situacije. Procesi koji čine sastavnice takvoga učenja upućuju na strategije učenja koje su ispitanici razvijali godinama. Priroda je navedenih strategija središnje pitanje cijeloga istraživanja.

2.3. Metode obrade podataka

Prvi korak u obradi podataka bio je izdvojiti glagole koji su korišteni kao temelj za ilustraciju strategija usvajanja značenja. Prebrojavanjem primjera ustanovljeno je da su svi glagoli, u manjoj ili većoj mjeri, zastupljeni u odgovorima. Stoga građu na kojoj se temelji analiza čini ukupan broj dobivenih odgovora.

Zbog prirode istraživanja većina je analize kvalitativna. Kvantitativna analiza odnosi se isključivo na brojčano prikazivanje odnosa između smislenih odgovora koji sadržavaju barem jedan proces konstruiranja značenja i onih koji nude parafrazu ili kontekstualizaciju bez dodatnih objašnjenja.

3. Strateško konstruiranje značenja – rezultati i rasprava

3.1. Primjeri koji čine građu

Ukupan broj primjera čini broj objašnjenja koje su ispitanici ponudili za izabrane glagole. Velik broj objašnjenja popraćen je i crtežom. Ukupan broj primjera za svih 120 ispitanika iznosi 271, broj je crteža 74, a raspoređeni su na sljedeći način razvidan iz tablice tablice 1.:

Za ilustraciju strategija učenja ispitanici su izabirali najmanje jedan, a najviše četiri glagola. Valja imati na umu da su kod svih glagola elementi smislenog učenja prisutni i kod hrvatskih i kod meksičkih ispitanika. Kvalitativnu analizu odgovora dajemo redom po glagolima, a uključuje tri elementa:

- a) interpretaciju odgovora vezanih za određeni glagol
- b) izvorne primjere (citiranje ispitanika) i komentar

c) izvorne crteže (ako postoje kao dio odgovora) i komentar.

glagol	ukupan broj primjera	ukupan broj crteža
1. go in (for)	34	22
2. pack away	20	3
3. put away	24	5
4. put in	11	3
5. put off	15	5
6. run away from /with	26	6
7. rush out	18	1
8. speak out	21	4
9. take in	10	4
10. take off	15	5
11. take up	3	0
12. tell off	13	0
13. throw away	12	2
14. throw out	5	2
15. throw up	20	10
16. wrap up	22	2

Tablica 1. Raspoređenost primjera i crteža po glagolima

3.2. Analiza primjera

3.2.1. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *go in (for)*

U ukupno 34 primjera glagola *go in (for)* samo dva objašnjenja ne navode nijedan element smislenog učenja. Ta dva objašnjenja samo parafraziraju objašnjenje značenja ponuđenog u materijalu. Preostala 32 objašnjenja nude opis strategija te uključuju tri temeljne kognitivne sposobnosti: *pažnju* (ili istaknutost), *usporedbu* (ili prosudbu), i *konstituciju* (ili geštalt).¹⁰ Navedene su sposobnosti vidljive kroz sljedeće vidove konstruiranja značenja:

¹⁰ Za klasifikaciju kognitivnih procesa vidi podjelu Crofta i Wooda (2000) i Crofta i Crusea (2004).

a) Sva tri elementa fraznog glagola imaju značenje. Svako je pojedino značenje rezultat *profiliranja*¹¹ s obzirom na *konceptualnu bazu* koja se zasniva na različitim domenama znanja, odnosno enciklopedijskom znanju o jeziku i svijetu.

b) Prijedlog/prilog *in* sastavnica je značenja koja je odgovorna za metaforička proširenja unutar kategorije.

c) Pored *kategorizacije*, proces usporedbe najvidljiviji je u uspostavljanju odnosa *lik/pozadina*,¹² koji ispitanici opisuju shematski ili vrlo konkretno, a koji je vidljiv u opisu odnosa manji/veći i pokretljiviji/statičniji te na ponuđenim crtežima (vidi slike 1-18).

d) Shvaćanje i opis značenja prijedloga/priloga *in* jasno uključuje proces *strukturne shematizacije*¹³ pri kojoj su referentni prostorni entiteti *konceptualno idealizirani* s obzirom na shemu prijedloga *in* - prijedlog se može odnositi na kuću (slika 12.), šator (slika 10.), vrata (slika 7. i 13.), otvorenu posudu (sliku 11.), oblak (slika 11.), itd.

e) Mogućnost *apstrahiranja i topološka shematizacija* dobivaju dodatnu dimenziju u procesima koji uključuju *metaforu* i *metonimiju*¹⁴ – ispitanici opisuju predodžbene sheme koje strukturiraju apstraktne koncepte (informacija ili znanje ulazi u glavu ili mozak, sve u čemu se uživa vidi se kao spremnik, grupa ljudi vidi se kao spremnik u koji se može ući, itd.).

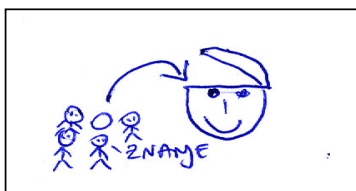
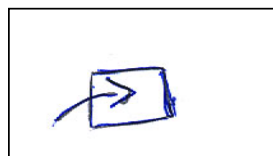
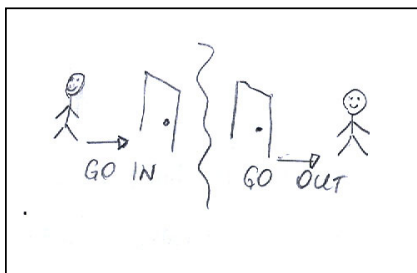
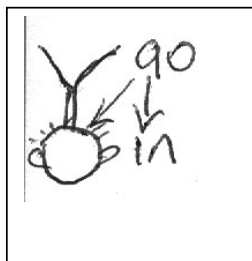
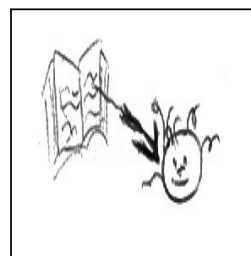
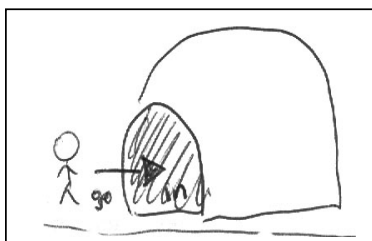
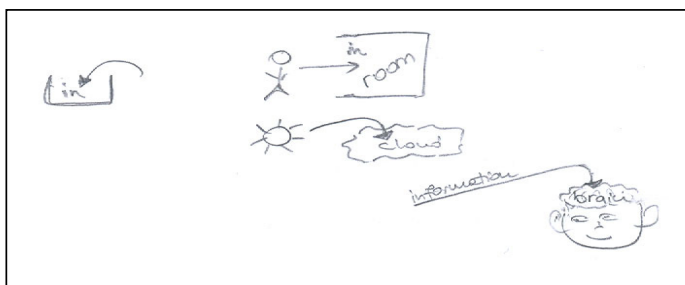
¹¹ Profiliranje je kognitivnolingvistički termin koji se odnosi na proces pri kojem jezični izraz dobiva značenje prizivanjem *konceptualne baze* na koju određenom elementu pripisuje status *profila* (engl. *profile*; Langacker 1987: 118) kao dio svog konvencionalnog značenja.

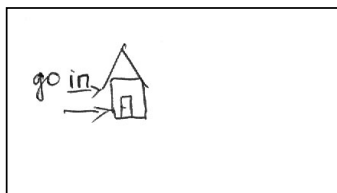
¹² Navedene termine u kognitivnu lingvistiku uveo je Leonard Talmy (1972) da bi opisao sustav u kojem je jedan koncept *referentna točka* ili *usidrenje* drugom konceptu (2000: 311) (prijevod R.G.). Jedan od najvažnijih shematskih sustava uključenih u takvo kognitivno usidranje jest pažnja i njezina dinamična distribucija.

¹³ *Strukturna se shematizacija* odnosi na konceptualizaciju topoloških, meronomičkih i geometrijskih struktura entiteta i njihovih sastavnih dijelova (Croft i Wood 2000:67, Croft i Cruse 2004: 63). Kognitivni proces shematizacije izražava se i u činjenici da je ljudski um u stanju sustavno izabrati određene vidove referentnog prizora koji će predstavljati cjelinu (Talmy 2000: 177).

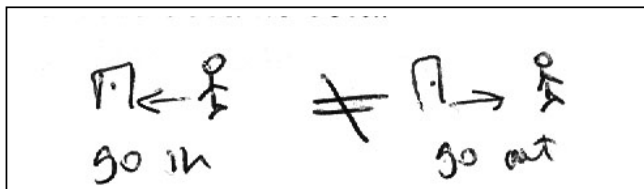
¹⁴ Za opis metafore i metonimije i njihove važnosti kao kognitivnih procesa te za primjere njihove jezične realizacije vidi primjerice Lakoffa i Johnsona (1980); Lakoffa (1990, 1993); Kövecsesa i Raddena (1998); Raddena i Kövecsesa (1999); Barcelonu (2000); Turnera i Fauconniera (2000); Barcelonu (2003); Kövecsesa (2000, 2002, 2005), Brdara i Brdar-Szabóvu (2003) te doprinose autore u broju *Jezikoslovlja* posvećenom konceptualnoj metonimiji (*Jezikoslovlje* 4.1. (2003)).

f) U objašnjenju razlike između *go in* i *go in for* u nekoliko se primjera navodi uloga prijedloga *for* kao elementa koji uvodi razlog ulaska te se naglašava kako je upravo taj element u strukturi presudan za značenje 'enjoy'.

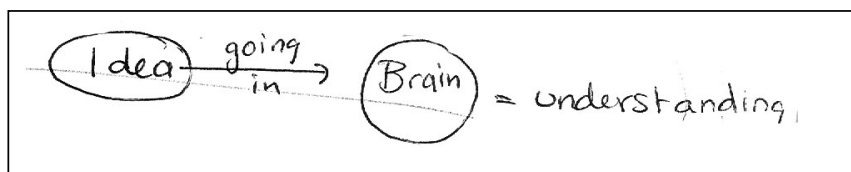
Slika 4. *go in*Slika 5. *go in*Slika 6. *go in*Slika 7. *go in*Slika 8. *go in*Slika 9. *go in*Slika 10. *go in*Slika 11. *go in*

Slika 12. go in

Slika 13. go in

Slika 14. go in (=understand)

Jedan od ispitanika objašnjava smislenost značenja *go in* sljedećim riječima:

...vjerojatno bih ih najbolje mogao zapamtiti da se nacrtaju smjerovi i strelice, barem ga ja tako "vidim". Prvo je značenje najjednostavnije i služi nam za shvaćanje drugog u kojem nešto kao informacija ulazi u glavu, a treće je go in for opet ući u nešto i biti dio nečega, a for znači zbog čega se ulazi.

Ovaj citat jasno govori o važnosti lika i pozadine i njihova dinamičnog odnosa koji bi ispitanik označio strelicom koja simbolizira kretanje. Vidi se i važnost procesa kategorizacije kod kojeg je osnovno značenje temelj semantičkih proširenja. Objašnjava se i značenje prijedloga *for* kao važne sastavnice cijele složenice.

Drugi ispitanik svoju strategiju konstruiranja značenja opisuje ovako:

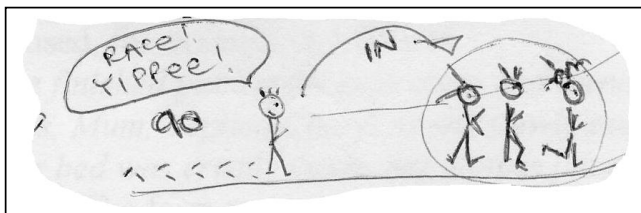
...sva značenja povezuje prijedlog in – svugdje nešto ulazi u nešto drugo, nešto veće... sunce uđe u oblake, informacije nam ulaze u glavu, uđemo u natjecanje među druge ljude ili postajemo dio nečega u čemu uživamo (go in for). Kad nešto učim pokušavam to svesti na najmanju količinu, na zajednički nazivnik i prikazati slikovito,

grafički.

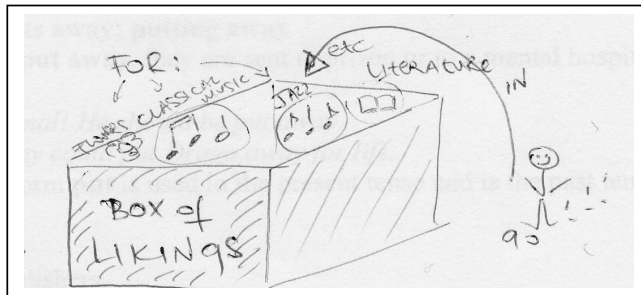
Iz ovog citata također je vidljiv značaj odnosa lik/pozadina, procesa kategorizacije te metaforičko shvaćanje grupe ljudi, tj. njihove aktivnosti kao spremnika u koji se može ući. Ističe se i važnost slikovitog prikazivanja značenja te shematskog uopćavanja.

Prije negoli krenemo na analizu sljedećeg glagola, spomenimo još i nekoliko ključnih razloga zbog kojih se uz interpretaciju odgovora nudi i veći broj crteža. Naime, kod svih glagola kod kojih su odgovori popraćeni crtežom, isti upućuju na sljedeće:

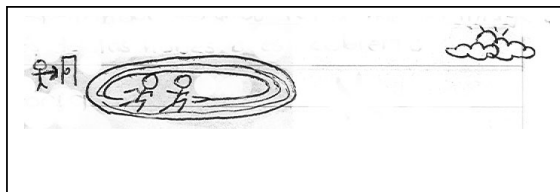
- 1) središnje mjesto *predočavanja* u konstruiranju značenja
- 2) razinu shematičnosti (crteži variraju od vrlo shematičnih do prilično konkretnih i detaljnih)
- 3) prirodu odnosa *lika* i *pozadine* (manji/veći, pokretljiviji/statičniji itd.)
- 4) idiosinkratske prikaze značenja koji bez obzira na pojedinačne razlike upućuju na postojanje istog vida konstruiranja značenja kod različitih ispitanika
- 5) važnost *topološkog* određenja značenja fraznih glagola.

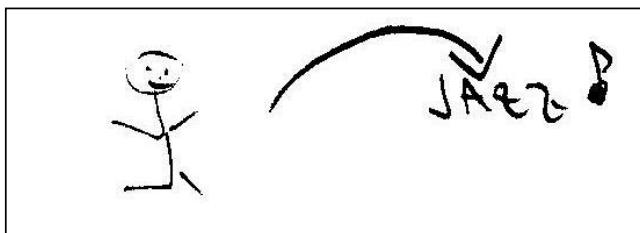
Slika 15. *go in for* (=compete)

Slika 16. *go in for* (=enjoy)

Slika 17. *go in / go in for* (=compete)

Slika 18. *go in for* (=enjoy)

Pogledaju li se još jednom crteži (slike 1.-18.), vidi se da za obje složenice (*go*

in i *go in for*) prevladava *topološko* određenje značenja. *Predodžbene sheme*¹⁵ koje nastaju kroz ljudsku interakciju s okolinom prisutne su na objema razinama – kroz njihovu ulogu u strukturiranju prostora i kroz njihovu ulogu u strukturiranju netjelesnog iskustva preko metafore. Navedeni crteži uključuju konceptualne metafore poput: LJUDSKO TIJELO JE SPREMNIK (slike 4., 5., 8., 9., 11. i 18.), GRUPA LJUDI JE SPREMNIK (slika 15.) i STANJE/ AKTIVNOST (fizičko, emocionalno, umno ili intelektualno) JE SPREMNIK (slika 16.) (vidi Rudzka-Ostyn, 2003).¹⁶

Valja još napomenuti da su crteži koji ilustriraju značenje glagola *go in* odličan primjer razlika u razini shematičnosti. Pogledaju li se slike 4., 5., 6., 8., 9. i 14., vidi se da je crtež na slici 6. krajnje shematičan i njegova je simbolika primjenjiva na sva značenja fraznog glagola *go in*. Crtež na slici 14. imenuje lik i pozadinu kako bi se preciziralo značenje ‘understand’. Za objašnjenje istog tog značenja crteži na slikama 4., 5., 8. i 9. koriste arhetipove poput ljudskog tijela i lica.

Crteži na slikama 7. i 13. izabrani su kako bismo ilustrirali važnost iskustvenog faktora kao elementa konstruiranja značenja. Naime, ponuđeni crteži dio su odgovora jednog Hrvata i jednog Meksikanca. Iako hrvatski i španjolski nemaju frazne glagole i njihovo je usvajanje obično problem jednim i drugim govornicima, značenje prijedloga temelji se na osnovnim (iskustvenim) *predodžbenim shemama i arhetipovima* (ljudsko tijelo, ulaz-izlaz, kretanje kroz prostor, itd.). Osnovne su predodžbene sheme razvidne u sličnosti prikaza.

¹⁵ Osnovne *predodžbene sheme* nastaju kroz ljudsku interakciju s okolinom, a predstavljaju shematsku verziju predodžbi koje izrastaju iz domena poput spremnika, putova, veza, sila, ravnoteže itd. Priroda predodžbenih shema može se razmatrati na dva načina – kroz njihovu ulogu u jezičnom strukturiranju prostora (Talmy, 1988, 2000: 177) te kroz njihovu ulogu u strukturiranju netjelesnog iskustva pomoću metafore (Lakoff 1987: 453; Johnson 1987: 29). Langacker (1993) napominje da bi temeljne predodžbene sheme, suprotno Lakoffovom (1987) i Johnsonovom (1987) mišljenju, predstavljale urođene kognitivne sposobnosti. Izrazitu iskustvenu osnovu imaju tzv. *konceptualni arhetipovi* (engl. *conceptual archetypes*) poput ljudskog tijela, ljudskog lica, kretanja predmeta kroz prostor itd. Za sveobuhvatni pregled relevantnih pitanja vezanih uz istraživanje prirode i značenja predodžbenih shema vidi doprinose raznih autora u knjizi *From Perception to Meaning, Image Schemas in Cognitive Linguistics* (ur. Beate Hampe 2005).

¹⁶ Kognitivni opis fraznih glagola Brygide Rudzke-Ostyn rezultat je višegodišnjeg rada koji je posthumno objavljen zaslugom njezina supruga te mnogobrojnih prijatelja, kognitivnih lingvista, koji su knjizi dali završni oblik. Knjiga *Word Power: Phrasal verbs and compounds, A Cognitive Approach* zamišljena je kao udžbenik i zbirka zadataka za napredne učenike engleskog jezika. Rudzka-Ostyn bavi se značenjem obaju elemenata fraznog glagola, pitanjem u kojoj su mjeri frazni glagoli “idiomatski”, metaforičkim proširenjima fraznih glagola, ulogom konceptualne metafore, odnosom lika i pozadine, itd.

3.2.2. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *pack away*

Od ukupno 20 primjera glagola *pack away*, tri odgovora uključuju parafrazu primjera navedenih u materijalu, a dva odgovora daju primjere kontekstualizacije vezane uz nešto što je osobno relevantno. U preostalim se 15 odgovora opisuju strategije razumijevanja i usvajanja značenja u kojima je vidljiva prisutnost kognitivnog procesiranja koje je odraz osnovnih kognitivnih sposobnosti *pažnje* (ili *istaknutosti*) *usporedbe* (ili *prosudbe*) i *konstitucije* (ili *geštalta*), a uključuju sljedeće elemente:

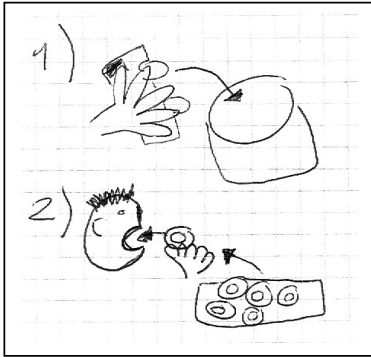
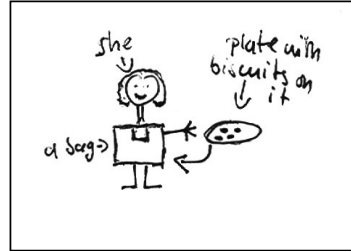
a) Oba elementa fraznog glagola imaju značenje. Oba su značenja rezultat *profiliranja* s obzirom na *konceptualnu bazu*. Konceptualna se baza zasniva na različitim domenama znanja.

b) Vidljiva je važnost odnosa *lik/pozadina* koju ispitanici naglašavaju u opisima promjene lokacije jednog predmeta u odnosu na drugi predmet koji je statičan.

c) Proces *prosudbe* vidljiv je i u definiranju značenja priloga *away* kao ‘udaljavanje od određenog mjesta’, ‘nestajanje iz vidokruga’, ‘općenita promjena lokacije’, ‘nestajanje’, itd. Strateško konstruiranje značenja navedenog priloga upućuje i na proces *idealizacije* koji je prisutan kod tzv. *pojedinačnih shema*¹⁷ pri strukturnoj shematizaciji.

d) Značenje leksičkog dijela *pack* objašnjava se kao pohranjivanje na sigurno, zatvoreno mjesto. Daje se smisao primjerima “prenesenih značenja”, kao npr. objašnjenjem da se “nešto može spremati i u želudac” (radi se, dakle, o metafori LJUDSKO TIJELO JE SPREMNIK te metonimiji DIO ZA CJELINU), što dokazuje prisutnost konceptualne metafore i *metonimije* kao vidova konstruiranja značenja (vidi slike 19. i 20.).

¹⁷ *Pojedinačne sheme* (engl. *individual schemas*; Talmy 2000: 220) rezultat su pojedinačnih prostornih izraza kao što su prijedlozi. Tri su osnovne značajke vezane za ponašanje shema: *idealizacija*, *moгуćnost apstrahiranja* i *topologija*.

Slika 19. *pack away*Slika 20. *pack away*

Na kraju pogledajmo i jedan izvorni odgovor: ...*pack* znači nešto spakirati, a *away* da nešto više nije na mjestu kojem je bilo, negdje daleko od nas. Da to trebam prikazati nacrtala bih strelicu koja simbolizira micanje predmeta s jednog mjesta na drugo. Tako i hrana može promijeniti svoje mjesto pa sa stola završiti u našem želucu. Navedeni citat jasno dokazuje smisleno objašnjenje značenja pri kojem se zasebno analizira prilog *away*. Iako odgovor nije popraćen crtežom vidi se značaj predočavanja lika i pozadine te pokretljivosti lika koju je ispitanik simbolički označio strelicom. Ljudsko se tijelo zamišlja kao spremnik.

3.2.3. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *put away*

Od ukupno 24 odgovora, samo jedan daje parafrazu bez dodatnih objašnjenja, a tri naglašavaju važnost kontekstualizacije i daju nove primjere koji bi im pomogli u učenju glagola. Prisutnost temeljnih kognitivnih sposobnosti *pažnje*, *uporedbe* i *geštalta* vidljiva je u strateškom konstruiranju značenja koje uključuje sljedeće elemente u preostalim 20 odgovora:

a) Oba elementa fraznog glagola imaju značenje. Oba su značenja rezultat *profiliranja* s obzirom na *konceptualnu bazu* koja se zasniva na različitim domenama znanja.

b) Značenje priloga *away* smatra se važnijim za značenje nego leksički dio *put*. Značenje priloga objašnjava se kao 'promjena mjesta' i 'nestajanje'. Dakle, prevladava *topološko* određenje značenja cijele konstrukcije.

c) Važnost priloga *away* vidljiva je i kroz *kategorizaciju* kojom se frazni

glagol *put away* uspoređuje s *throw away* i *pack away*, što je suprotno tradicionalnoj “školskoj” kategorizaciji pri kojoj bi se određenje značenja navedenog glagola temeljilo na usporedbi s glagolima koji imaju isti leksički dio, a to su u ovom slučaju *put off* i *put in*.

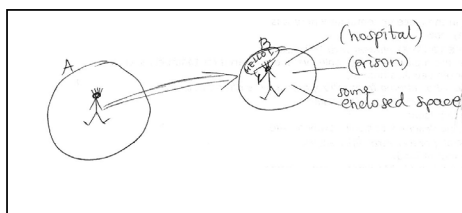
d) Središnje mjesto kao pozadina prizora zauzima ljudsko tijelo koje je iskustveni element nužan za određenje značenja. Ljudsko tijelo koje je u objašnjenjima uvijek *ja, ti* ili *mi* služi kao *pozadina za lik* koji se udaljava ili nestaje i postaje sastavni dio pozadine.

e) Prisutne su obje vrste *predodžbenih shema*: one koje su nastale interakcijom s okolinom te one koje strukturiraju netjelesno iskustvo preko metafore. Dakle, nešto ili netko može promijeniti mjesto i završiti u kutiji (poput igračke), u želucu (poput kolača) ili u zatvoru (poput kriminalca).

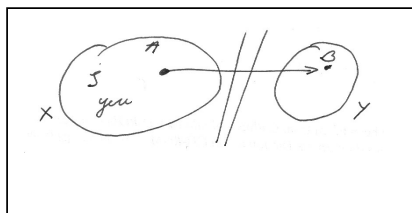
Navest ćemo još izvorna objašnjenja crteža sa slika 21. i 22. Objašnjenje uz sliku 21. glasi: ...*ovaj glagol jednostavno znači premještanje nekoga ili nečega s mjesta gdje smo sada na neko drugo mjesto.*

Objašnjenje uz sliku 22.: *Imaš jedan skup (X) gdje si ti i postoji element koji se miče od tebe i postaje dijelom drugog skupa (Y) koji je kao mjesto gdje se nešto pohrani ili nestane i više nije dio skupa X gdje si ti, više nije dio tvoje okoline.*

Oba su objašnjenja općenita, a crteži shematični. Smislenost prikaza i objašnjenja postignuta je uopćavanjem koje se temelji na osnovnim predodžbenim shemama.

Slika 21. *put away*

Slika 22. *put away*

3.2.4. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *put in*

Od ukupno 11 odgovora samo jedan daje parafrazu značenja bez smislenog objašnjenja. Preostalih se deset odgovora bavi značenjem prijedloga/priloga *in* koji, jednako kao i kod glagola *put away*, ima presudnu ulogu u određivanju značenja. Kod svih triju fraznih glagola s leksičkim dijelom *put* može se uočiti tendencija prevladavanja topološkog određenja značenja.

Kod glagola *put in*, smisljena se tumačenja u procesu strateškog konstruiranja značenja oslanjaju na *pažnju* (ili *istaknutost*), *usporedbu* (ili *prosudbu*) i *konstituciju* (ili *geštalt*). Nalazimo sljedeće:

a) Oba elementa fraznog glagola imaju značenje. Oba su značenja rezultat *profiliranja*. Prevladava značenje prijedloga/priloga *in* koji je sastavnica odgovorna za metaforička proširenja unutar kategorije.

b) *Predodžbene sheme* strukturiraju netjelesno iskustvo preko metafore.

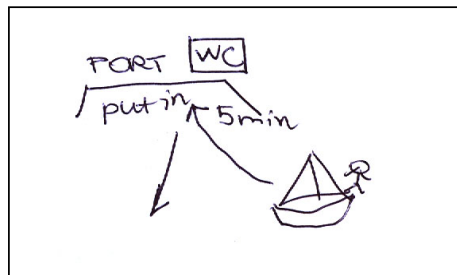
c) Odnos *lik/pozadina* važna je sastavnica semantičke strukture.

Elementi navedeni pod (a, b i c) upućuju na činjenicu da strateško konstruiranje značenja glagola *put in* uključuje osnovnu sposobnost *usporedbe* u procesu kategorizacije.

d) Shvaćanje i opis uloge prijedloga *in* jasno uključuje proces *strukturne shematizacije* pri kojoj su referentni prostorni entiteti konceptualno idealizirani s obzirom na shemu prijedloga *in*. Dakle, ključni je vid strateškog konstruiranja značenja *idealizacija* referentnog predmeta na površinu koja može biti dovoljno zakrivljena da definira volumen (vidi slike 23. i 24.). Navedeni vid konstruiranja značenja upućuje na temeljnu sposobnost *gestalta*.

Slika 23. *put in*

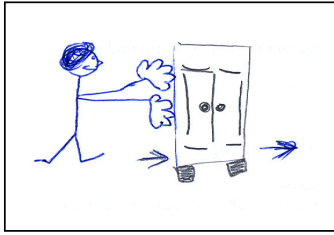
Slika 24. *put in*

Navedimo još i jedan izvorni primjer odgovora: ...*in* označava da stavljamo nešto u nešto drugo pa tako i svoje vrijeme možemo staviti u neku aktivnost ili riječ ili mišljenje u nečiji razgovor...stvari koje se umeću mogu biti konkretnije i apstraktnije – brod se može “umetnuti” u luku ili napor u nešto što se radi. Citat počinje vrlo shematskim objašnjenjem prijedloga *in*, a smislenost fraznog glagola temelji se na usporedbi koja je osnova metaforičkom proširenju.

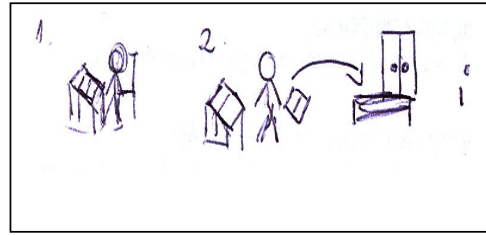
3.2.5. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *put off*

Od 15 dobivenih odgovora tri nude parafrazu i nekoliko novih primjera uporabe glagola, ali bez smislenog objašnjenja značenja. Preostalih 13 odgovora uključuje smisleno objašnjenje koje se zasniva na kognitivnim procesima pažnje (ili *istaknutosti*), *usporedbe* (ili *prosudbe*) i *konstitucije* (ili geštalta). Navedeni su procesi, kao vidovi strateškog konstruiranja značenja, vidljivi kroz sljedeće:

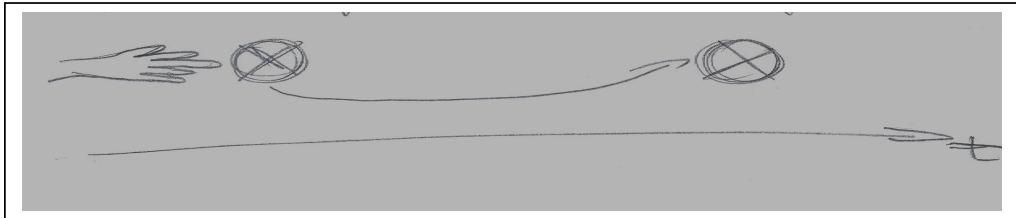
- oba elementa fraznog glagola imaju značenje, a značenja su rezultat *profiliranja*
- presudnu važnost ima prijedlog/prilog *off* čije se značenje definira kao ‘odvajanje’ ili/i ‘udaljavanje’
- prisutnost *predodžbene sheme* izvor-put-cilj čija je dvostruka uloga razvidna u jezičnom strukturiranju prostora, ali i netjelesnog iskustva pomoću *metafore*
- prisutnost metaforičkog preslikavanja pri kojem je *polazna* domena PROSTOR, a ciljna VRIJEME te *ontološke metafore* AKTIVNOST JE PREDMET.

Slika 25. put off

Slika 26. put off

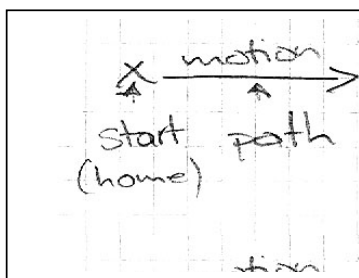
Slika 27. put off

Pogledaju li se primjeri crteža na slikama 25., 26. i 27., vidi se da, bez obzira na razinu shematičnosti, na svim trima crtežima strelica simbolizira kretanje entiteta kroz prostor i prikazuje osnovnu predodžbenu shemu izvor-put-cilj i kretanje kroz prostor. Izvorno objašnjenje crteža prikazanog na slici 27. glasi: *Iako se radi o vremenskoj dimenziji moja asocijacija veže se uz prostor – vidim predmet kojeg se s jednog mjesta, gdje je bio na dohvat ruke, premjestilo na kakvo drugo, udaljenije mjesto, te se na taj način akcija odgodila za kasnije.* Navedeni citat jasno dokazuje preslikavanje iz polazne domene PROSTORA u ciljnu domenu VREMENA kao presudan čimbenik u kognitivnom procesiranju semantičkih proširenja. Isti je čimbenik prisutan i u sljedećem izvornom primjeru odgovora: *Mislim da stvari idu ovako: uzmeš neku situaciju ili problem, kao da je stvar, i jednostavno ju odmakneš od sebe i staviš u neku kutiju ili ladicu da te tamo “pričeka” dok ne budeš imao dovoljno vremena. Off znači odvajanje od tebe.*

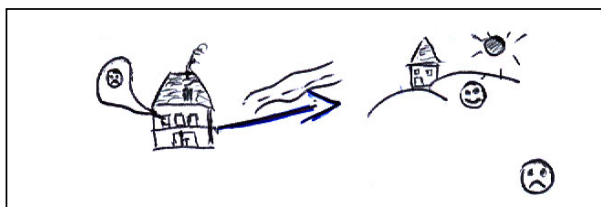
3.2.6. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *run away (from) / (with)*

Od ukupno 26 odgovora, šest odgovora sadrži komentar da je značenje navedenog glagola “lagano” te da je dovoljno zamisliti kontekst ili sliku. Dva se odgovora sastoje samo od crteža koji, prema riječima ispitanika, “dovoljno govori o značenju glagola”. U preostalih 18 odgovora nalazimo strateško konstruiranje značenja, odnosno elemente triju temeljnih kognitivnih sposobnosti: *pažnje* (ili *istaknutosti*), *usporedbe* (ili *prosudbe*) i *konstitucije* (ili *geštalta*). Navedene su kognitivne sposobnosti razvidne kroz sljedeće:

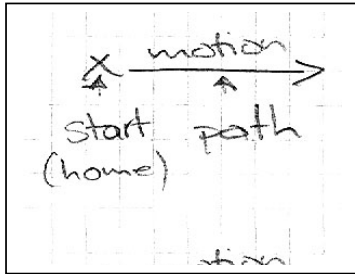
- a) Oba elementa imaju značenje koje je rezultat profiliranja.
- b) Procesom se prosudbe dolazi do značenja priloga *away* koje se definira kao ‘udaljavanje’, ‘promjena lokacije’, ‘odvajanje’ ili ‘odlazak’.
- c) Značenje prijedloga *from* povezuje se s razlogom koji je izvor nelagode nezadovoljstva, što uspostavlja dinamičniji odnos između lika i pozadine. Dakle, *dinamika sile* nije neutralna.
- d) Uspoređuje se *run away with* s *run away from* te se daje smisleno objašnjenje različitih konceptualizacija prizora – sastavnica značenja *run away with* je svrha bijega (romantična veza, vjenčanje i sl.) u kojem je lik zaljubljeni par, dok je kod glagola *run away from* lik shematski prikazan kao jedna osoba koja bježi od nekoga ili nečega.
- e) Opis izvora nelagode uključuje *metaforu* i *metonimiju*.

Slika 28. *run away from*

Slika 29. *run away from*

Slika 30. *run away (from)*Slika 31. *run away from* i *run away with*

Jednako kao i objašnjenja, ponuđeni crteži (vidi slike 28.-31.) nude niz *predodžbenih shema* i/ili *konceptualnih arhetipova*: izvor-put-cilj, dio-cjelina, veza, sila, ljudsko tijelo, ljudsko lice i kretanje predmeta kroz prostor. Na slici 28. daje se shematski prikaz glagola – izvor je prikazan znakom X, a kretanja i put vodoravnom crtom koja završava strelicom. Simboliku upotrijebljenu u opisu predodžbene sheme ispitanik objašnjava i riječima. Na slici 31. izvor je prikazan kao tužno lice koje simbolizira mjesto nezadovoljstva, put i kretanje vodoravnom crtom sa strelicom koja simbolizira značenje prijedloga *away*, a cilj kao nasmešeno lice koje označava mjesto zadovoljstva. Ispitanik objašnjava da točka predstavlja osobu kojoj je nezadovoljstvo razlog odlaska. Drugi dio crteža odnosi se na složenicu *run away with*. Prijedlog *with* prikazan je kao dva ljudska lika, prilog *away* kao vodoravna crta sa strelicom, a malena crkva svojevrsna je grafička metonimija za vjenčanje i/ili brak.

3.2.7. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *rush out*

Od ukupno 18 odgovora, tri odgovora daju parafrazu primjera navedenih u materijalu, tri odgovora sadrže komentar da je dovoljno zamisliti sliku ili kontekst, a preostalih 12 odgovora daju potpunija objašnjenja te uključuju *istaknutost*, *prosudbu* i *geštalt*:

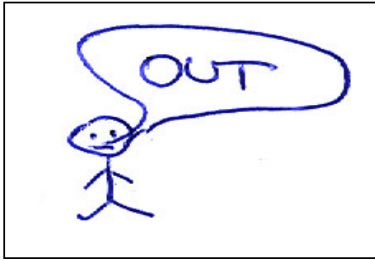
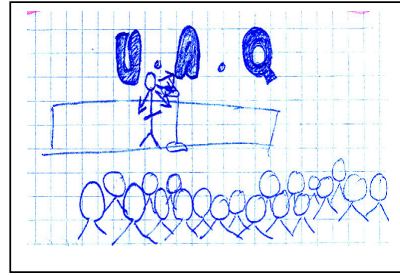
- a) Oba elementa imaju značenje koje je *rezultat profiliranja* s obzirom na *konceptualnu bazu* koja se zasniva na različitim domenama znanja, odnosno enciklopedijskom znanju o jeziku i svijetu.
- b) Značenje prijedloga/priloga *out* je 'izlaženje', 'izlaženje nečega u javnost', 'općenito izlazak' i sl.

- c) Značaj je *prosudbe* vidljiv u odnosu *lik/pozadina* i to odnosu manje/veće i pomično/statično.
- d) Iako se u materijalu ne navodi osnovno (ili doslovno) značenje glagola, ispitanici uočavaju semantičke podudarnosti između fraznog glagola u primjerima navedenim u materijalu doslovnog značenja glagola *rush out* koji uključuje iskustveni element ljudskog tijela u pokretu. Upravo takvo uspoređivanje u kojem se traže *podudarnosti* (engl. *correspondences*) upućuje na sposobnost *usporedbe* ili, preciznije, metaforičkog mišljenja, sastavni dio kognitivnog procesiranja.
- e) Objašnjenje osnovnog značenja, koje uključuje iskustveni element ljudskog tijela u pokretu, zasniva se na osnovnim *predodžbenim shemama*.

3.2.8. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *speak out*

Ukupno je bio 21 odgovor. Četiri odgovora nude parafrazu ponuđenih značenja i primjera. Tri odgovora uključuju novi, osobno relevantni kontekst bez dodatnog objašnjenja značenja, a preostalih 14 odgovora uključuju *pažnju* (ili *istaknutost*), *usporedbu* (ili *prosudbu*) i *konstituciju* (ili geštalt). Prisutnost navedenih procesa vidljiv je kroz sljedeće:

- a) Oba elementa fraznog glagola imaju značenje koje je rezultat *profiliranja*.
- b) Procesom se *prosudbe* značenje prijedloga/priloga *out* definira se kao ‘izlazak’ ili ‘izlazak u javnost’.
- c) Prevladava *predodžbena shema* spremnika te metaforičko proširenje LJUDSKO TIJELO JE SPREMNIK. Ljudsko je tijelo statična pozadina informacijama koje izlaze (vidi slike 32. i 33.).

Slika 32. *speak out*Slika 33. *speak out*

Na obama crtežima značenje prijedloga/priloga *out* definira se u odnosu na ljudsko tijelo koje se vidi kao spremnik koji pohranjuje informacije. Iako je crtež na slici 33. bogatiji detaljima, *out* je prikazan shematski – strelicama koje izlaze iz ljudske glave. Detalji na crtežu zapravo opisuju nekoliko domena potrebnih za definiranje značenja fraznog glagola *speak out*, a to su: LJUDSKO TIJELO, KOMUNIKACIJA, JAVNOST/PUBLIKA itd.

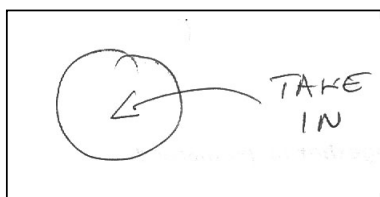
3.2.9. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *take in*

Svih 10 odgovora uključuje smisljeno objašnjenje značenja iako u dva odgovora ispitanici navode kako im je neke aspekte teže objasniti. Objašnjenja uključuju strateško konstruiranje značenja koje se oslanja na pažnju (ili istaknutost), *usporedbu* (ili *prosudbu*) i *konstituciju* (ili geštalt), a vidljivo je na sljedećem:

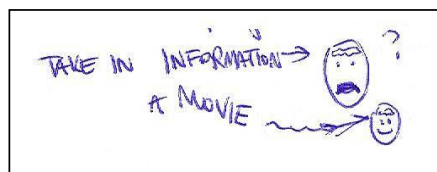
- a) Oba elementa fraznog glagola imaju značenje koje je rezultat *profiliranja*.
- b) Prijedlog/prilog *in* odgovoran je za metaforička proširenja unutar kategorije.
- c) Sva značenja prijedloga/priloga *in* svode se na odnos *lika i pozadine* u kojem jedna stvar postaje sastavnim dijelom druge.
- d) Strateško konstruiranje značenja upućuje na procese *idealizacije i apstrahiranja* koji su prisutni kod pojedinačnih shema pri strukturnoj shematizaciji prostora. Idealizacija i apstrahiranje, do kojih dolazi kad je određeni prostorni entitet *konceptualno idealiziran* s obzirom na

shemu koja se primjenjuje, prisutni su i kod *predodžbenih shema* koje uključuju strukturiranje netjelesnog iskustva preko *metafore*.

- e) *Usporedbom* koja uključuje *metaforu* i *metonimiju* ispitanici dolaze do zaključka da su dijelovi ljudskoga tijela spremnici u koje se mogu pohraniti razne stvari – konkretne i apstraktne.

Slika 34. *take in*

Slika 35. *take in*

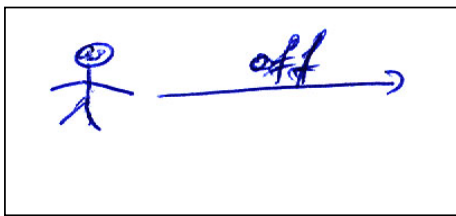
Napomenimo još i jedan zanimljiv element koji je vidljiv i na crtežima (vidi slike 34. i 35.), a to je sastavnica značenja koju su uočili mnogi ispitanici – *take in* podrazumijeva da ono što je uzeto postaje sastavni dio primatelja, bez obzira na razlog prihvaćanja. Primljeni je entitet zaštićen i “stopljen” s inače zatvorenim sustavom. U jednom od izvornih odgovora nalazimo sljedeće: ...*take in* znači da nešto postaje dio tebe ili dio tvoje okoline. *In* uvijek znači da nešto uzimaš u svoju glavu, svoj sustav, svoju kuću itd.

3.2.10. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *take off*

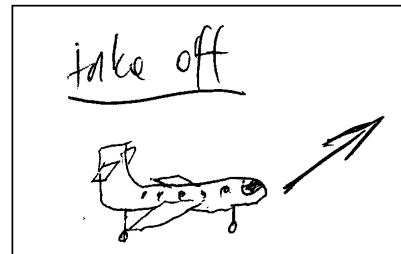
Od ukupno 15 primjera, u dva nalazimo parafrazu značenja navedenih u ispitnom materijalu, u jednom primjeru navodi se predočavanje konteksta, a u preostalih 12 nalazimo sljedeće *vidove istaknutosti, prosudbe i geštalta*:

- Oba elementa imaju značenje koje je rezultat *profiliranja*.
- Prijedlog/prilog *off* znači ‘dalje’, ‘odvajanje’, ‘odvajanje od površine’, ‘odlaženje’ i ‘napuštanje’.
- Ističe se važnost prijedloga *off* kao elementa koji kategoriju značenja navedenog fraznog glagola “drži skupa”.

- d) Odnos lik/pozadina, točnije odnos manji/veći, izuzetno je važan vid konstruiranja značenja.
- e) Vidljiva je *strukturna shematizacija* pri kojoj uporaba prijedloga/priloga *off* nije ograničena s obzirom na oblik ili veličinu referentnog predmeta – npr. odvajanje od površine označava se prijedlogom *off* u slučaju aviona koji se odvaja od zemlje, jednako kao i kod odjeće koja se odvaja od tijela.
- f) Kod metaforičkih proširenja prisutna je *ontološka metafora* pri kojoj se ljudske aktivnosti i karakterne osobine vide kao stvari.

Slika 36. take off

Slika 37. take off

Izvorni primjer objašnjenja strategije razumijevanja i usvajanja značenja: “*Take a few days off*” je malo teže, ali ima smisla – kao kad skidamo odjeću s tijela, odvajamo nekoliko dana s posla kako bi se odmorili...ili npr. značenje kao u “*he suddenly took off*” gdje možemo reći da se on odvojio od nas, našeg prisustva. Kod “*taking a person off*” uzimamo karakteristike i osobine te osobe i koristimo ih da bismo se ponašali kao ta osoba (da bismo ju imitirali). U ovom primjeru odgovora vidimo kako ispitanici uspijevaju smisljeno objasniti i dva vrlo “idiomatska” značenja glagola *take off* poput ‘uzeti slobodne dane’, ‘iznenada otići’ i ‘imitirati’. Kod ovog ispitanika zanimljivo je i da je značenje ‘iznenada otići’ objasnio kao odvajanje od drugih ljudi (isto objašnjenje nalazimo kod još 3 ispitanika), a ne usporedbom s uzletanjem aviona (navedenu usporedbu nalazimo kod 2 ispitanika).

Na kraju valja još napomenuti da je petero ispitanika, uključujući i dvoje koji su ponudili crteže na slikama 36. i 37., naglasilo kako prijedlog *off* doprinosi značenju ‘iznenadnosti’, ‘sile’, ‘otpora’, i ‘odlučnosti’, što može ukazivati na

postojanje *dinamike sile*¹⁸ koja nije neutralna kao kod uporabe glagola *take* bez prijedloga.

3.2.11. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *take up*

Glagol *take up* pojavljuje se u svega tri odgovora. Nijedan ispitanik nije koristio crtež kao ilustraciju određenog aspekta značenja. Jedan ispitanik navodi značenje konteksta te daje nekoliko novih primjera. Druga dva ispitanika pokušavaju dati smisleno objašnjenje značenja i to tako što jedan uspoređuje navedeni glagol s *go up*, *come up* i *hurry up* te naglašava kako prijedlog *up* znači ‘pokret prema gore’ ili ‘izlazak na površinu’, ali i ‘neku vrstu završetka’. Drugi ispitanik jedino napominje kako smatra da je za sva značenja zajedničko “zauzimanje određenog vremena i prostora, a taj se prostor (ili vrijeme) jednostavno puni time što radimo”.

Navedeni smisleni odgovori svakako upućuju na kognitivne procese *pažnje*, *uporedbe* i *geštalta*. Značenje je rezultat *odabira*, tj. *profiliranja* s obzirom na konceptualnu bazu koja se zasniva na različitim kognitivnim domenama, odnosno enciklopedijskom znanju o jeziku i svijetu. Nadalje, usporedba je presudan proces u određivanju značenja prijedloga *up*. Ispitanici su kategorizacijom i svojevrsnim metaforičkim promišljanjem uspjeli doći do vlastite shematske definicije značenja navedenog prijedloga.

Kako je ispitanicima ponuđeno da izaberu glagole koji će im poslužiti za prikaz strategija, moguće je da je složenost aspekata konstruiranja značenja kod metaforičkih proširenja ovoga glagola rezultirala ovako malim brojem odgovora. Jednostavno rečeno, ispitanici su birali one glagole kod kojih im se značenje činilo lakše opisivim i objašnjivim.

Upravo kod ovakvih glagola bilo bi izuzetno zanimljivo istražiti u kojoj bi mjeri ispitanici bili u stanju ići “obrnutim smjerom” te metaforička proširenja unutar kategorije svesti na *pojedinačne predodžbene sheme* poput odnosa spremnik/sadržaj, dio/cjelina, itd., te npr. *ontološku metaforu* AKTIVNOST JE PREDMET ili orijentacijsku VIŠE JE GORE.

¹⁸ *Dinamika je sile* (engl. *force dynamics*) konstitutivni vid konstruiranja značenja koji Talmy (1988, 2000: 219) definira kao semantičku kategoriju koja se odnosi na interakciju entiteta s obzirom na silu. U kognitivnoj semantici zamjenjuje tradicionalne termine vezane za “uzročnost” te ih povezuje s nizom srodnih odnosa kao što su ‘dopuštanje’, ‘sprečavanje’, ‘pomaganje’, itd. (vidi Talmy, 2000: 409).

3.2.12. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *tell off*

Od ukupno 13 odgovora, samo jedan odgovor daje parafrazu značenja iz materijala s dvama novim primjerima rečenica, ali bez dodatnih objašnjenja. Nijedan odgovor nije popraćen crtežom, a u 12 odgovora nalazimo elemente strateškog konstruiranja značenja koji upućuju na uporabu kognitivnih sposobnosti *istaknutosti*, *prosudbe* i *geštalta*:

- a) Oba elementa fraznog glagola imaju značenje koje je rezultat odabira, tj. *profiliranja* s obzirom na konceptualnu bazu.
- b) *Off* se povezuje sa značenjima koje ima u *take off* i *put off*.
- c) Nude se glagoli *back off* i *piss off* kao složenice u kojima *off* ima slično ili isto značenje.
- d) Značenje prijedloga/priloga *off* definira se kao ‘od sebe’, ‘udaljavanje’, ‘micanje’ i ‘pomak’.
- e) U odnosu *lik/pozadina* ljudsko tijelo zauzima središnje mjesto te je polazište za objašnjenje značenja prijedloga/priloga.
- f) Kao i kod glagola *take off*, prijedlogu se *off*, uz osnovno značenje ‘udaljavanja’ i ‘pomaka’, pripisuje i specifičan odnos lika i pozadine vezan uz *dinamiku sile* – *off* uključuje ‘naredbu’, ‘nešto što je suprotno nečijoj volji, itd.

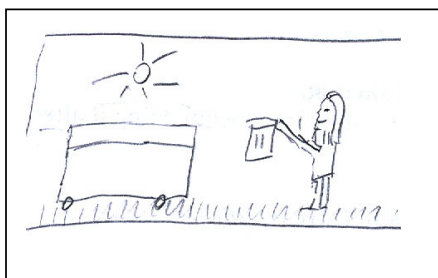
3.2.13. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *throw away*

Od ukupno 12 primjera, dva nude osobno relevantni kontekst kao ključni element konstruiranja značenja te po jedan novi primjer, ali bez dodatnih objašnjenja. U većini preostalih odgovora naglašava se da su značenja jednostavno shvatljiva. U analizi se primjera ispitanici oslanjaju na osnovne kognitivne sposobnosti *pažnje*, *usporedbe* i *geštalta*. Odgovori upućuju na

- a) Važnost *profiliranja* kao kognitivnog procesa u strateškom konstruiranju značenja obaju elemenata fraznog glagola.
- b) Važnost procesa *kategorizacije* u konstruiranju značenja priloga *away*. Frazni se glagol *throw away* uspoređuje s *put away* i *pack away*, a

značenje se priloga definira kao ‘micanje iz sadašnjeg vidokruga’ (bez obzira na razlog bacanja).

- c) Važnost odnosa *lik/pozadina* te osnovnih *predodžbenih shema* vezanih uz prostor, spremnik, vezu itd.
- d) Važnost *ontološke metafore* AKTIVNOST JE PREDMET.

Slika 38. *throw away*

Crtež na slici 38. slikovit je prikaz značenja ‘baciti nešto u smeće’. Zanimljiv je komentar uz crtež koji kaže da *away* uvijek znači ‘nestajanje’ te zato i ovo značenje “vidi” kao bacanje nečega izvan kuće jer to znači da će biti odvezeno bez mogućnosti povratka.

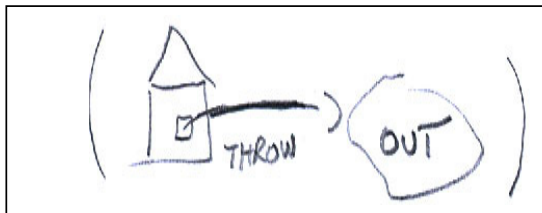
3.2.14. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *throw out*

Iako je glagol *throw out* u materijalu naveden samo kao dio objašnjenja glagola *throw away*, ispitanici su ponudili razradu značenja temeljenu na ranije usvojenom znanju te u ukupno pet odgovora ponudili sljedeće:

- a) Oba elementa imaju značenje rezultat profiliranja. Navedeno upućuje na aktivaciju osnovne kognitivne sposobnosti *pažnje* (ili *istaknutosti*).
- b) Značenje prijedloga/priloga *out* temelji se na odnosu *lik/pozadina*, točnije odnosu manj/veći i pokretljiviji/statičniji te *predodžbenoj shemi* spremnik-sadržaj. Slično kao i kod prijedloga/priloga *in*, uočava se strukturna shematizacija koja uključuje *idealizaciju* i *apstrahiranje* pa se prijedlog *out* može koristiti bez obzira na veličinu i oblik spremnika ili sadržaja. Navedeno upućuje da strateško konstruiranje značenja glagola

throw out aktivira još dva temeljna kognitivna procesa, a to su *usporedba* (ili *prosudba*) i *konstitucija* (ili *geštalt*). Crtež na slici 39. prikazuje osnovnu predodžbenu shemu.

- c) Iako ispitni materijal nudi samo osnovno značenje, ispitanici nude i dodatna značenja kao npr. ‘izbaciti nekoga iz kuće’, ‘neposlušnog učenika iz učionice’, itd.

Slika 39. *throw out*

3.2.15. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *throw up*

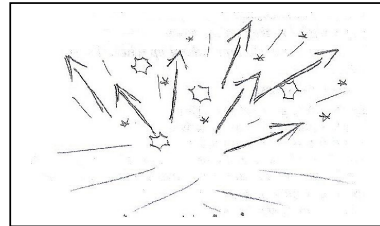
Od 20 odgovora ponuđenih za glagol *throw up*, samo tri odgovora ne daju detaljnija smisljena objašnjenja značenja, već samo parafazu i/ili kontekst vrlo sličan kontekstu navedenom u materijalu. Preostalih 17 odgovora sadrži detaljna objašnjenja, a čak deset i popratni crtež (vidi slike 40.- 44.). Navedeni odgovori upućuju na aktiviranje kognitivnih sposobnosti *pažnje*, *usporedbe*, *perspektive* i *geštalta* te uključuju sljedeće:

- a) Oba elementa imaju značenje koje je rezultat *profiliranja*. Značenje priloga/prijedloga *up* često se opisuje vrlo shematski, kao npr. u odgovoru popraćenom crtežom na slici 41. gdje se značenje definira kao ‘iznenadan pokret prema gore’ koji rezultira ‘pojavljivanjem nekoga ili nečega’.
- b) Značenje priloga/prijedloga temelji se i na odnosu *lik/pozadina* – pozadina se mijenja s obzirom na značenje glagola pa je tako ljudsko tijelo pozadina (vidi sliku 44.) kod osnovnog značenja temeljenog na tjelesnom iskustvu ili je pozadina, npr. grupa ljudi u kojoj se ističe pojedinac kao u primjeru *metaforičko-metonimijskog* proširenja značenja u kojem politička stranka ili politički sukob “proizvodi” vođu (vidi sliku 43.).

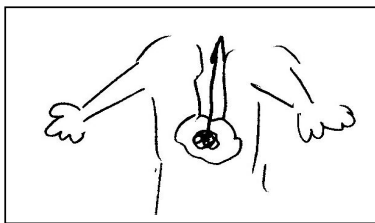
- c) Ljudsko se tijelo vidi kao spremnik, a vidljiva je i njegova okomita *orijentacija*. Iako se orijentacija odnosi na okomitost koja je u izravnoj vezi s prirodnom uspravnošću ljudskoga tijela i čija je varijacija u konstruiranju značenja vrlo rijetka, njena je prisutnost izuzetno važna realizacija kognitivnog procesa *perspektive*. Naime, komentar nekolicine ispitanika upućuje nazaključak da su se u strateškom konstruiranju značenja ispitanici prilično oslonili na detalje vezane uz okomitost tijela. Kod konstruiranja značenja 'povratiti' ispitanici su, npr., došli do dva zanimljiva zaključka. Prvo, uočili su da je kod glagola *throw up* važnija putanja prema gore nego izbacivanje hrane. Drugo, zbog prirodne okomitosti tijela i sile gravitacije, navedena putanja uključuje *dinamiku sile* koja nije neutralna i rezultira neugodom.

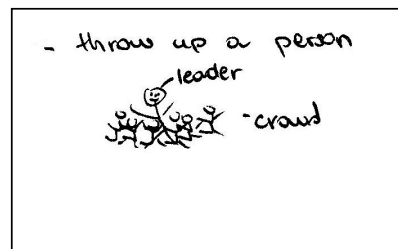
Slika 40. *throw up*

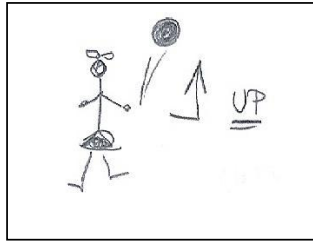
Slika 41. *throw up*

Slika 42. *throw up*

Slika 43. *throw up*

Slika 44. *throw up*

Svi crteži jasno pokazuju okomitu orijentaciju kao sastavni dio značenja. Ljudsko tijelo vidi se kao spremnik (slike 40. i 42.), a strelica prema gore označava značenje priloga/prijedloga *up*. Slika 41. popraćena je komentaram da “crtež prikazuje značenje pijedloga *up*” koje je sastavni dio svih značenja glagola *throw up* – svugdje je prisutan “nagli pokret prema gore”. Crtež na slici 44. “školski” je primjer *lika i pozadine*.

Izvorni primjer odgovora: *Up znači pokret prema gore i može se primijeniti u svim značenjima. Ako ti je zlo, hrana iz želuca ide prema gore, kao i lopta ako je baciš...ako bacaš ciglu jednu na drugu, kuća brzo “raste” itd.*

3.2.16. Strateško konstruiranje značenja fraznog glagola *wrap up*

Od ukupno 22 odgovora u čak 16 odgovora prevladava leksičko određenje značenja u kojem ispitanici metaforička proširenja objašnjavaju prvenstveno preko leksičkog dijela fraznog glagola. Sam čin zamatanja očigledno je nešto što dolazi na kraju i što uključuje zadnju fazu radnje. Objašnjenja povezanosti značenja temelje se, naravno, na *usporedbi*.

Samo šest odgovora nudi svojevrsno proširenje *topološkog* određenja pri kojem se značenje priloga/prijedloga *up* definira kao ‘svršetak’ te je time prijedlog “odgovoran” za glagolski vid. No, navedeno se značenje ne uspoređuje s osnovnim značenjem prijedloga ni njegovim značenjem kod ostalih fraznih glagola.

3.3. *Komentar uz analizu primjera*

Rezultati su istraživanja prikazani kao kvalitativna analiza primjera. Navedena se analiza temelji na interpretaciji odgovora te njihovoj vezi s temeljnim kognitivnolingvističkim pretpostavkama i relevantnim vidovima konstruiranja značenja.¹⁹ Valja napomenuti da je metodologija istraživanja bila usmjerena k dokazivanju povezanosti kognitivnih procesa prisutnih u učenju prvog i drugog jezika, a ne k značenjskom opisu fraznih glagola. Cilj je bio pokazati koji se kognitivni procesi aktiviraju pri konceptualizaciji određenih značenja i odgovaraju li navedeni procesi vidovima konstruiranja značenja opisanim unutar kognitivnolingvističkog teorijskog okvira. Budući da su ispitanici mogli izabrati i samo jedno značenje kao osnovu za ilustraciju svojih strategija u procesu konceptualizacije, dobiveni nam rezultati ne dopuštaju izvođenje zaključaka o redosljedu u procesu usvajanja prototipnih i perifernih značenja²⁰ ili pak o fazama u usvajanju određenih jezičnih elemenata. Za odgovore o uređenju jezičnih kategorija i fazama u usvajanju značenjskih proširenja kod govornika engleskoga kao drugog jezika, valjalo bi osmisliti metodološki drugačije istraživanje. Ono što je i više nego razvidno u rezultatima istraživanja jest središnji značaj topološkog određenja u konceptualizaciji fraznih glagola, što govori u prilog osnovnoj kognitivnolingvističkoj pretpostavci o simboličkoj prirodi gramatike.

Uloga je prijedloga u jezičnom strukturiranju prostora oduvijek zauzimala središnje mjesto u interesima kognitivnih lingvista (vidi Lindner 1981, Herskovits 1982; 1988, Vandeloise 1984; 1994, Casad i Langacker 1985, Brugman 1986). Iako ispitanici ne imenuju relevantne kognitivne procese i ne koriste precizan kognitivnogramatički metajezik, njihovi odgovori upućuju na sve relevantne elemente ponuđene u kognitivnom opisu engleskih fraznih glagola te na središnji značaj prijedloga kao značenjske sastavnice u fraznim konstrukcijama. Raspravu ćemo završiti s kratkim prikazom najvažnijih elemenata u kognitivnim opisom engleskih fraznih glagola prema prema Brygidi Rudzki-Ostyn (2003). Opis koji slijedi pokazat će izravnu vezu kognitivnolingvističkog opisa fraznih glagola s vidovima strateškog konstruiranja značenja navedenim u ovom poglavlju.

¹⁹ Za opis temeljnih vidova konstruiranja značenja i njihove jezične realizacije u hrvatskom, engleskom i španjolskom jeziku vidi Geld (2006).

²⁰ Za opise prototipnog i shematskog uređenja kategorija vidi Langacker (1987), Lakoff (1987) i Taylor (1995).

3.3.1. Kognitivni opis fraznih glagola

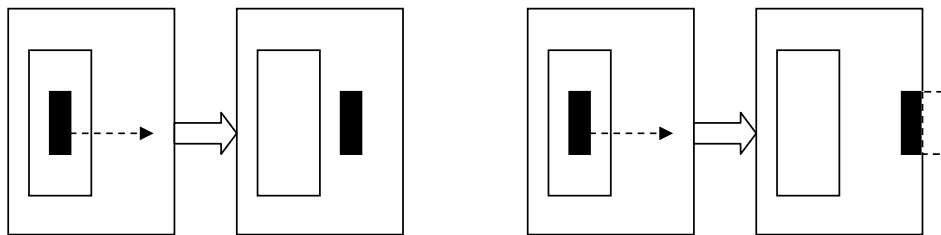
U kognitivnom opisu fraznih glagola Rudzka-Ostyn (2003) bavi se sljedećim:

- a) značenjem obaju elemenata fraznog glagola;
- b) pitanjem u kojoj su mjeri frazni glagoli “idiomatski”, tj. može li im se značenje razumjeti na temelju značenja njihovih sastavnica;
- c) metaforičkim proširenjima fraznih glagola;
- d) ulogom *konceptualne* metafore u razumijevanju fraznih glagola;
- e) odnosom *lika i pozadine*, tj. *lika prvog i lika drugog plana*, i njihovom važnošću u analizi i razumijevanju značenja fraznih glagola.

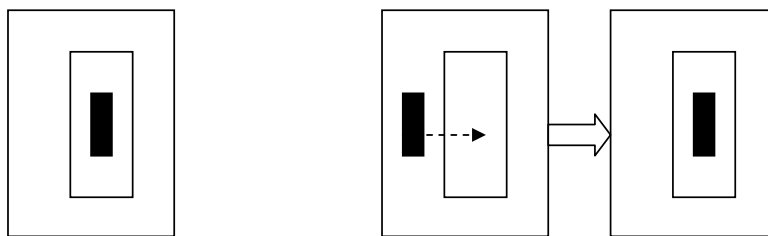
Pogledamo li analizu odgovora naših ispitanika, vidjet ćemo da su svi navedeni elementi prisutni pri *strateškom konstruiranju značenja*. Ispitanici koji su ponudili opis smislenog učenja fraznih glagola bavili su se značenjem obaju elemenata fraznog glagola, a svoje su razumjevanje strukture temeljili na analizi njegovih sastavnica. U procesu su *kategorizacije* upućivali na metaforička proširenja, a iz odgovora se jasno mogao vidjeti značaj *konceptualne metafore*. Proces je *usporedbe* uključivao i odnos *lika i pozadine*.

Prema Rudzki-Ostyn (2003), značenjem fraznog glagola kao složenice valja se baviti promatrajući značenje njegovih sastavnica. Važnu ulogu u kognitivnom procesiranju njihova značenja imaju *predodžbene sheme* koje jezično strukturiraju prostor te netjelesno iskustvo preko metafore.

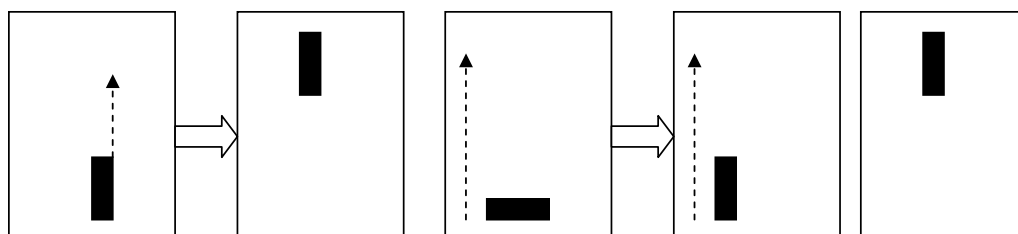
Rudzka-Ostyn koristi shematske crteže temeljene na kognitivnogramatičkom opisu jezika kako bi uopćila i shematski definirala značenja engleskih prijedloga/priloga koji su sastavnica fraznih glagola. Pogledajmo nekoliko primjera:

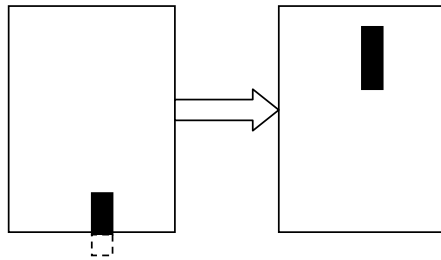
1. *out* znači napuštanje spremnika (2003:14)

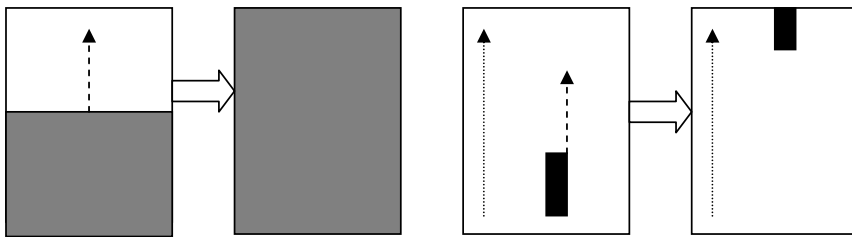
2. *in* znači biti u spremniku ili ulaziti u spremnik (2003: 48)

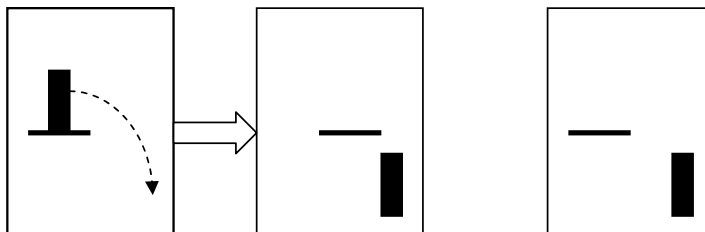
3. a) *up* je pozitivna okomitost, smještaj ili kretanje na više (2003: 75)

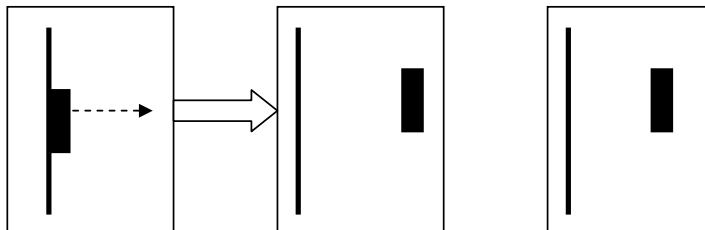
b) *up* je vidljivije, pristupačnije i poznatije (2003: 85)

c) *up* je prekrivanje površine, dosezanje najviše točke/granice (2003: 86)

4. *off* je prekid veze ili odvajanje (2003: 123)

5. *away* je nestajanje, napuštanje mjesta (2003: 139)

Primjer (1) je shematski prikaz prototipičnih ili osnovnih značenja (Rudzka-Ostyn, 2003: 14) koje izražavamo strukturom *glagol + out*, tj. odnosa u kojem entitet (ili lik prvog plana) kojeg predstavlja mali crni pravokutnik napušta spremnik (ili lik drugog plana) kojeg predstavlja veći bijeli pravokutnik.

Svi primjeri sadrže iste simbole. Veliki pravokutnik koji uokviruje prikaz uvijek predstavlja govornikovo vidno polje. Lik drugog plana može bit prikazan na nekoliko načina: npr. bijeli pravokutnik simbolizira spremnik, a okomite i vodoravne crte su simboli za površinu ili predmet s kojim je povezan lik prvog plana. Isprekidana strelica simbolizira kretanje entiteta, tj. lika prvog plana, a točkasta crta sa strelicom simbolizira skalu uz koju se entitet kreće ili uz koju je smješten.

Primjer (2) je shematski prikaz prijedloga/priloga *in*, tj. njegovog osnovnog značenja. U primjeru (3) vidimo na koji je način moguće prikazati metaforička proširenja (3b i 3c) osnovnog značenja (3a). Primjeri (4) i (5) shematski su prikazi osnovnih značenja.

Pogledamo li još jednom crteže ispitanika te popratne komentare, vidjet ćemo da su osnovne predodžbene sheme i vizulani prikazi u interpretaciji značenja zauzeli značajno mjesto u strateškom konstruiranju značenja. Crteži, naravno, variraju u shematičnosti, ali jasno upućuju na odnose prikazane u kognitivnogramatičkim shemama Rudzke-Ostyn. Crteži prikazuju i kako ispitanici predočavaju pojedine aspekte značenja te na koji način uopćavaju i objašnjavaju višeznačnost fraznih glagola, tj. njihovih sastavnica.

4. Zaključak

1) *Uvidom u procese (smislenog) učenja i razumijevanja drugog jezika može se dokazati da strateško konstruiranje značenja zrcali opće kognitivne sposobnosti.*

Strategije koje su ispitanici opisali kao temeljne za smisleno učenje fraznih glagola upućuju na izravnu vezu strategija s općim kognitivnim sposobnostima. Od ukupno 271 odgovora dobivenog od 120 ispitanika kojima je prvi jezik hrvatski ili španjolski, 77% ispitanika ponudilo je smislenu objašnjenja fraznih glagola. Njihovo *strateško konstruiranje značenja* odraz je općih kognitivnih sposobnosti opisanih u radovima kognitivnolingvističkog usmjerenja. Preostalih 23% ispitanika nije ni pokušalo opisati procese smislenog učenja. Njihovi su odgovori bili vrlo šturi i/ili općeniti te ne upućuju na korištenje kognitivnih

strategija u procesu učenja.

2) *Uvidom u prirodu kognitivnih strategija u užem smislu, odnosno strateškog konstruiranja značenja, može se dokazati nedjeljivost jezika od ostalih kognitivnih procesa.* Kognitivne strategije koje koriste i koje su u stanju opisati odrasli govornici/učenici određenog jezika mogu poslužiti kao polazište za istraživanje jezika i njegove povezanosti s ostalim kognitivnim procesima. Strateško konstruiranje značenja opisano u ovome radu jasno upućuje na vezu jezika i ostalih kognitivnih sposobnosti. Smisljeno učenje jezika aktivira kognitivni potencijal govornika/učenika koji se realizira kroz kognitivne sposobnosti opisane kao vidovi konstruiranja značenja kod prvog jezika.

3) *Strukturne specifičnosti drugoga jezika razumiju se i uče uz pomoć kognitivnih sposobnosti koje su sastavni dio konstruiranja značenja u prvom jeziku, a kognitivne strategije u užem smislu zrcale one kognitivne procese koji su relevantni kao vidovi konstruiranja značenja za određenu jezičnu strukturu jezika koji se usvaja.*

Kod naših je ispitanika, dakle govornika španjolskog ili hrvatskog kao prvog jezika, učenje fraznih glagola u engleskom kao drugom jeziku aktiviralo sljedeće kognitivne procese: *pažnju* (ili *istaknutost*), *prosudbu* (ili *uporedbu*) i *konstituciju* (ili *geštalt*).

Uzevši u obzir kognitivnolingvistički opis jezika kao temeljni teoretski okvir njegovu istraživanju, pošli smo od pretpostavke da je prisutnost kognitivnih sposobnosti u usvajanju i konstruiranju značenja u prvom jeziku *jezična univerzalnost*. Navedena se univerzalnost odnosi na činjenicu da engleski, hrvatski i španjolski jezik povezuju isti kognitivni procesi u konstruiranju značenja, ali ih razlikuje njihova *jezična realizacija*,²¹ No različitost realizacija kognitivnih procesa ne umanjuje značaj navedenih procesa kod strateškog konstruiranja značenja. Opisujući svoje “procesiranje” značenja i proces smislenog učenja, ispitanici su naveli elemente koji izravno upućuju na relevantne vidove konstruiranja značenja engleskih fraznih glagola. Dakle, strukturne se specifičnosti drugog jezika uče aktiviranjem kognitivnog potencijala realiziranog kroz kognitivne sposobnosti koje su u stalnoj interakciji s prvim jezikom.

Za istraživanje procesa usvajanja drugog jezika bitno je utvrditi koji kognitivni procesi sudjeluju u izgradnji značenja te na koji način govornici/učenici mogu strateški koristiti svoj kognitivni potencijal. Pri usvajanju

²¹ Za detaljnije opise navedenih jezika vidi relevantne kognitivnolingvističke radove.

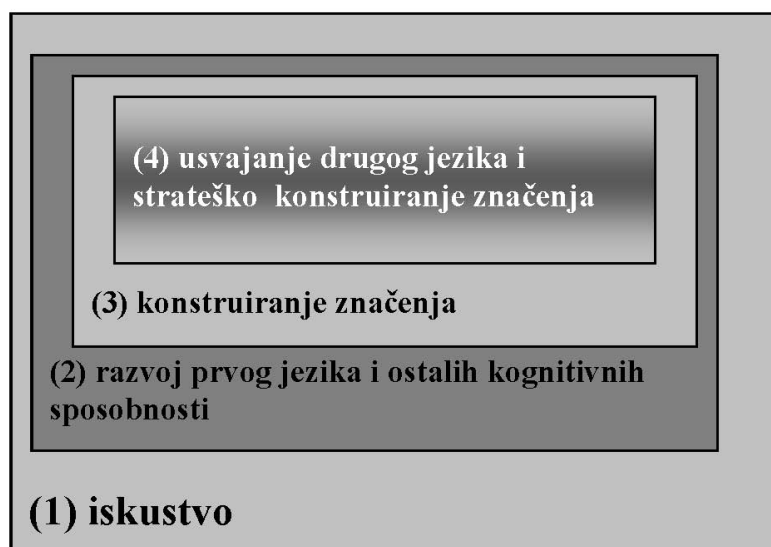
višeznačnih složenica poput fraznih glagola aktiviraju se kognitivni procesi koji sudjeluju u izgradnji konceptualne strukture. Navedeni su procesi kognitivni potencijal koji govornici/učenici koriste kako bi naučili i/ili smisleno objasnili značenje jezičnih struktura.

Naposljetku, važno je napomenuti kako navedeno shvaćanje jezika i procesa učenja pretpostavlja dinamičnu spregu između ‘svjesnih’ procesa u učenju te ‘prirodnog’ usvajanja jezika te nikako ne podupire podjelu jezičnog znanja na tzv. naučeni i usvojeni jezični sustav (usp. Krashen 1985). Svoje viđenje odnosa strateškog konstruiranja značenja i općih kognitivnih procesa te procesa učenja/usvajanja jezika slikovito prikazujemo kao integrirani model (vidi sliku 45).²²

Predloženi model sažima temeljne pretpostavke koje, prema našem mišljenju, valja uzeti u obzir u procesu usvajanja/učenja drugog jezika. Integrirani je model nužno promatrati kao slojeviti prikaz procesa relevantnih za usvajanje drugog jezika u kojem je važan ne samo uzročno-posljedični slijed već i “uronjenost” svakog novog sloja u sve što prethodi.

Jezik se razvija zajedno s ostalim kognitivnim sposobnostima, a njegov je razvoj “uronjen” i izrasta iz iskustva koje je prikazano kao prvi sveobuhvatni pravokutnik. Jezik je nedjeljiv od ostalih kognitivnih sposobnosti, a mehanizmi njegova učenja istovjetni su onima koji su prisutni u razvoju ostalih kognitivnih sposobnosti. Značenje je rezultat subjektivne konceptualizacije, a njegovo konstruiranje uključuje niz kognitivnih procesa koji su u stalnoj “komunikaciji” s jezikom. Dakle, konstruiranje značenja, prikazano u modelu kao treći pravokutnik, u potpunosti je uronjeno u dva prethodna sloja: jezik i ostale kognitivne procese i iskustvo. Strateško konstruiranje značenja pri učenju drugog jezika neminovno izrasta iz svega što prethodi. Izranjajući iz iskustva i znanja o jeziku i svijetu, strateško konstruiranje značenja zrcali univerzalne kognitivne sposobnosti koje izgrađuju konceptualnu strukturu pri usvajanju i korištenju prvog jezika.

²² Najiskrenije zahvaljujem profesorici Jeleni Mihaljević Djigunović na mnogobrojnim nesebičnim prijedlozima i komentarima.

Slika 45. Integrirani model usvajanja/učenja drugog jezika

Drugim riječima, jezik je iskustvena pojavnost. Sve što proživljavamo i sve što primamo raznim osjetilima ulazi u naše domene znanja. Znanje o jeziku i znanje o svijetu jedinstven je sustav, prisutan bez obzira na to u kojoj je mjeri naša izloženost jeziku “prirodna” ili institucionalizirana. Naše se domene znanja neprestano šire i produbljuju.

Konstruiranje i shvaćanje značenja poistvjećujemo s konceptualizacijom koja uključuje različite kognitivne procese. Konstruiranje značenja temelji se na enciklopedijskom znanju (Langacker 1987: 154-158), koje pretpostavlja karakterizaciju koncepata s obzirom na različite domene znanja. One služe kao konceptualna baza i na određeni način poništavaju umjetnu podjelu na jezično i izvanjezično znanje. Proces je učenja, dakle, nerazdvojjiv od procesa usvajanja jezika. Navedeni su procesi i neprekidni, tj. cjeloživotni. Jezik je iskustvena i društvena pojavnost, a jezično značenje subjektivno i dinamično. Navedeno shvaćanje procesa usvajanja drugog jezika čini osnovu za pristup njegovu istraživanju.

Literatura

Bialystok, Ellen (1990). *Communication Strategies. A Psychological Analyses of Second-Language Use*. Blackwell Publishers.

- Barcelona, Antonio, ed. (2000). *Metaphor and Metonymy at the Crossroads. A Cognitive Perspective*. Berlin - New York: Mouton de Gruyter.
- Barcelona, Antonio (2003). Metonymy in Cognitive Linguistics: An Analysis and a Few Modest Proposals. Cuyckens, Hubert, Thomas Berg, René Dirven, Klaus-Uwe Panther, eds. *Motivation in Language, Studies in Honour of Günter Radden*. Amsterdam - Philadelphia: John Benjamins, 223-255.
- Brdar, Mario, Rita Brdar-Szabó (2003). Metonymic coding of linguistic action in English, Croatian and Hungarian. Panther, Klaus-Uwe i Linda L. Thornburg, eds. *Metonymy and Pragmatic Inferencing*. Amsterdam - Philadelphia: John Benjamins 241-266.
- Brugman, Claudia (1986). *The story of over: Polysemy, semantics, and the structure of the lexicon*. New York: Garland.
- Casad, Eugene, Ronald W, Langacker (1985), 'Inside' and 'outside' in Cora grammar. *IJAL* 51: 247-281.
- Croft, William, D. Alan Cruse (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Croft, William, Esther J. Wood (2000). Construal operations in linguistics and artificial intelligence. Albertazzi, Liliana, ed. *Meaning and Cognition, A multidisciplinary approach*. Amsterdam - Philadelphia: John Benjamins, 51-78.
- Fauconnier, Gilles, Mark Turner (2000). Compression and global insight. *Cognitive Linguistics*. 11.3-4: 283-304.
- Geld, Renata (2006). Konceptualizacija i vidovi konstruiranja značenja: temeljne kognitivno-lingvističke postavke i pojmovi. *Suvremena lingvistika* 62.
- Hampe, Beate, ed. (2005). *From Perception to Meaning, Image Schemas in Cognitive Linguistics*. Berlin - New York: Mouton de Gruyter.
- Herskovits, Anette (1982). *Space and the Prepositions in English: Regularities and Irregularities in a Complex Domain*. PhD dissertation. Stanford University.
- Johnson, Mark (1987). *The Body in the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago - London: The University of Chicago Press.
- Kövecses, Zoltán, Günter Radden (1998). Metonymy: Developing a cognitive linguistic view. *Cognitive Linguistics* 9.1: 37-77.
- Kövecses, Zoltán (2000). The scope of metaphor. Barcelona, Antonio, ed. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads. A Cognitive Perspective*. Berlin - New York: Mouton de Gruyter, 79-92.
- Kövecses, Zoltán (2002). *Metaphor. A Practical Introduction*. Oxford University Press.
- Kövecses, Zoltán (2005). *Metaphor in Culture, Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Krashen, Stephen (1985). *The Input Hypothesis*. London - New York: Longman.
- Lakoff, George, Mark Johnson (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, George (1987). *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal about*

- About the Mind*. Chicago- London: University of Chicago Press.
- Lakoff, George (1990). The invariance hypothesis: is abstract reasoning based on image-schemas? *Cognitive Linguistics*. 1.1: 39-74.
- Lakoff, George (1993). The contemporary theory of metaphor. Ortony, Andrew, ed., *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Langacker, Ronald, W. (1987). *Foundations of Cognitive Grammar*, Vol. 1: *Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald, W. (1993). Reference-point constructions. *Cognitive Linguistics* 4.1: 1-38.
- Langacker, Ronald, W. (2001). Cognitive linguistics, language pedagogy, and the English present tense. Pütz Martin, Susanne Niemeier, René Dirven R., eds. *Applied Cognitive Linguistics I: Theory and Language Acquisition*. Berlin - New York: Mouton de Gruyter, 3-40.
- Lindner, Susan (1981). *English verb-particle constructions with up and out*. PhD dissertation. University of California, San Diego.
- O'Malley, J. Michael, Anne Uhl Chamot (1990). *Learning Strategies in Second Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oxford, Rebecca (1990). *Language Learning Strategies*. Boston, Massachusetts: Heinle & Heinle Publishers.
- Rudzka-Ostyn, Brygida (2003). *Word Power: Phrasal Verbs and Compounds, A Cognitive Approach*. Berlin - New York: Mouton de Gruyter.
- Talmy, Leonard (1972). *Semantic structures in English and Atsugewi*. PhD dissertation, Department of Linguistics, University of California, Berkeley.
- Talmy, Leonard (1988). Force dynamics in language and cognition. *Cognitive Science* 12: 49-100.
- Talmy, Leonard (2000). *Towards a Cognitive Semantics, vol. 1: concept structuring systems*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Taylor, John (1995). *Linguistic Categorization, Prototypes in Linguistic Theory*. Oxford - New York: Oxford University Press.
- Vandeloise, Claude (1984). *Description of space in French*. PhD dissertation. University of California, San Diego.
- Vandeloise, Claude (1994). Methodology and analyses of the preposition *in*. *Cognitive Linguistics* 5.2: 157-184.
- Weinstein, C.E., R.E. Mayer (1986). The teaching of learning strategies. Wittrock E., ed. *Handbook of research on teaching*. New York: Macmillan, 315-327.
- Žic-Fuchs, Milena (1991). *Znanje o jeziku i znanje o svijetu, Semantička analiza glagola kretanja u engleskom jeziku*. Zagreb: Filozofsku fakultet, Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije.

Author's address:

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za anglistiku
Ivana Lučića 3, Zagreb
rgeld@ffzg.hr

STRATEGIC CONSTRUAL OF ENGLISH PHRASAL VERBS

As opposed to formal approaches to language, cognitive linguistics regards language as a means of conceptualization which crucially depends on human cognitive abilities and processes. Meaning is seen as an inseparable part of the human cognitive system, thus necessarily making it dynamic and subjective. Subjectivity and dynamicity are the key elements of *meaning construal* – human ability to conceive and portray the same situation in alternate ways.

This paper presents results of research into *strategic construal* in 120 subjects whose second language is English. The aim of this paper is to show to what extent cognitive strategies in the acquisition of a second language reflect the general cognitive abilities appearing in the first language (as described by cognitive linguists). There are two main results of our research. Firstly, we have shown that first and second language acquisition and meaning construal in first and second language are both accessible to scientific purview using the methods of cognitive linguistics. Secondly, we have shown that meaning construal can be used as evidence towards the connection of cognitive strategies (as described by second-language acquisition scholars) and general cognitive abilities appearing in first language acquisition.

Key words: construal; strategic construal; phrasal verbs; second language.